

1946-1956 ДЕСЕТ ГОДИНА ОМЛАДИНСКИХ РАДНИХ БРИГАДА

БРОЈ 5 ГОД. XIX

*
БЕОГРАД

*
6 АПРИЛ 1956

student

NEDELJNI LIST BEOGRADSKIH STUDENATA

Cena

10

dinara

ИНТЕРВЈУ С БУРИЦОМ ЈОЈКИЋЕМ ПРЕТСЕДНИКОМ УНИВЕРЗИТЕТСКОГ САВЕТА ОСНОВНО ЈЕ — АКТИВАН ОДНОС СВИХ ФАКТОРА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ ЗА ИЗРАДУ СТАТУТА

Рок за доношење статута факултета и Универзитета ближи се, а многи проблеми још стоје отворени. Због тога се редакција „Студента“ обратила другу Бурици Јојкићу, председнику Универзитетског савета, с молбом да за наше читаоце да одговор на нека од актуелних питања у вези са израдом статута.

1) С обзиром на републички Закон о универзитетима, која ће питања из садашњих пројеката факултетских статута захтевати темељније дискусије и значајније промене?

Мислим да се најважнија питања која треба да буду регулисана статутима факултета односе на наставне планове и режим студија. При томе треба имати у виду да су све садашње наше дискусије ишле у томе правцу да се разграниче редовне студије од специјалистичког усмеравања, које би се вршило постдипломским студијама. Такво разграничење би требало да се изрази кроз наставне планове. Нарочити напори се морају учинити да се настава концентрише у основне наставно-научне дисциплине одређене струке, а да се специјалистичко усмеравање обухвати у настави постдипломског студија. Тиме би ми добили могућност сажимања наставе, односно појединачних предмета, а из тога могућност скраћивања трајања редовног студија. Стога ми слми да ће бити потребно да се у наставним плановима фиксира максималан укупан број обавезних часова, предавања и вежбања из обавезних предмета, који не сме прећи одређену границу, а који ће морати водити рачуна о потреби студената за самосталан рад, као и за њихову культуру, одмор и разоноду.

Такав приступ и поглед на одређивање наставног плана је у складу са нашим погледима да редовна настава треба да спрема стручњака општег типа, а да се специјализација врши после завршетка редовног студија. Према томе, по мом мишљењу, редовна настава треба да систематски уведе студента у одређену научну област, а да из ње буде изостављено све оно што би ту наставу оптерећивало специјалистичким детаљима.

Из овога би произишло да овај део статута захтева веома темељне дискусије и значајне промене.

2) С обзиром да је рок за израду факултетских и

Универзитетских статута релативно кратак, шта мислите које би мере могле допринети да се тај посао што пре и што боље обави? Каква је улога студената у томе?

У препорукама које је дао Универзитетски савет саветима факултета, управама, Савезу студената и Удружењу универзитетских наставника, дате су сугестије за бржу израду статута. Препоручено је да

Бурица ЈОЈКИЋ

се на изради статута окупе све наше снаге на Универзитету, а такође ангажују научне установе и стручна удружења ван Универзитета, као и размена мишљења између појединих факултета и група са свих универзитета у земљи.

Основно је, по мом мишљењу, сада да се изборимо за активан однос свих ових фактора, који суделују у овом послу и да са крајњом пажњом и интензивним радом добро и на време обавимо овај посао. Мислим да студенти веома добро осећају све недостатке садашње наставе и да би њихово активно учешће на овом послу била драгоцен помоћ.

АКТУЕЛНИ ПРОБЛЕМИ УНИВЕРЗИТЕТА

Слободан упис на права и економију

ОДЛУКОМ ИЗВРШНОГ ВЕЋА ПРАВНИ И ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ ПРИМАЋЕ НОВЕ СТУДЕНТЕ БЕЗ ПОЛАГАЊА КВАЛИФИКАЦИОНИХ ИСПИТА

Увођењем квалификационих испита на факултетима Београдског универзитета претстављало је, у садашњим условима, непоходну солацију. Такво решење тражило је, пак предузимање хитних мера за отварање нових двогодишњих школа, које би биле у могућности да приме онај број матураната који не могу да се упишу на Универзитет. Међутим, процес стварања таквих виших школа иша ће, како се испоставило, много спорije него што се првобитно предвиђало.

У таквој ситуацији Извршно веће је било принуђено да тражи решење које би задовољило и потребе Универзитета и заједнице, а и омогућило свршеним матурантима настављање школовања. На основу таквог стања, Извршно веће је донело одлуку да у следећој школској години Правни и Економски факултет примају нове студенте без полагања квалификационих испита.

Доносећи овакву одлуку, Извршно веће је имало у виду и чињеницу да је нашој заједници потребан велики број правника и економиста. Осим тога, при-

да наставе на овим факултетима (студије без лабораторија, института, појединачних вежбања, затим релативно добро стање у просторијама итд.) омогућава да се — без велике штете по квалитет студија — прими већи број студената него што је предвиђени капацитет.

Наравно, евентуални велики број новоуписаних

студената на ова два факултета свакако ће нанети извесну штету квалитету наставе и студија, али ипак мању него што би била на осталим факултетима.

Одлука Извршног већа свакако има извесних недостатака, али је — по свему судећи — у садашњим условима најисправнија.

В. М.

Почело је између Брчког и Бановића, где прво затупише наше здружени крампови шездесет хиљада омладинаца. После шест месеци прва пруга изграђена омладинским радним бригамама била била је готова. Сада је већ десета година како возови препуни црним благом из Бановића јуре према Брчком. Иза ове уследила је изградња још десет омладинских пруга и изградња аутопута Београд Загреб у дужини од 381.672 метра. У исто време ниче на обали Саве нови град. Удружене младалачке снаге заустављају бујице планинских река. Данас оне покрећу пет великих модерних хидроелектрана. Сирене четрнаест нових крупних индустријских објеката потсећају сваког поднева људе наше земље на њихову херојску омладину, њихову доследну замену.

Ових десет година значајну епоху обележену ве-

ликим споменицима младости који ће увек потсећати на ово време велике борбе и стварања.

Од 1 до 8 априла биће у читавој земљи прослављена десетогодишњица омладинских радних бригада.

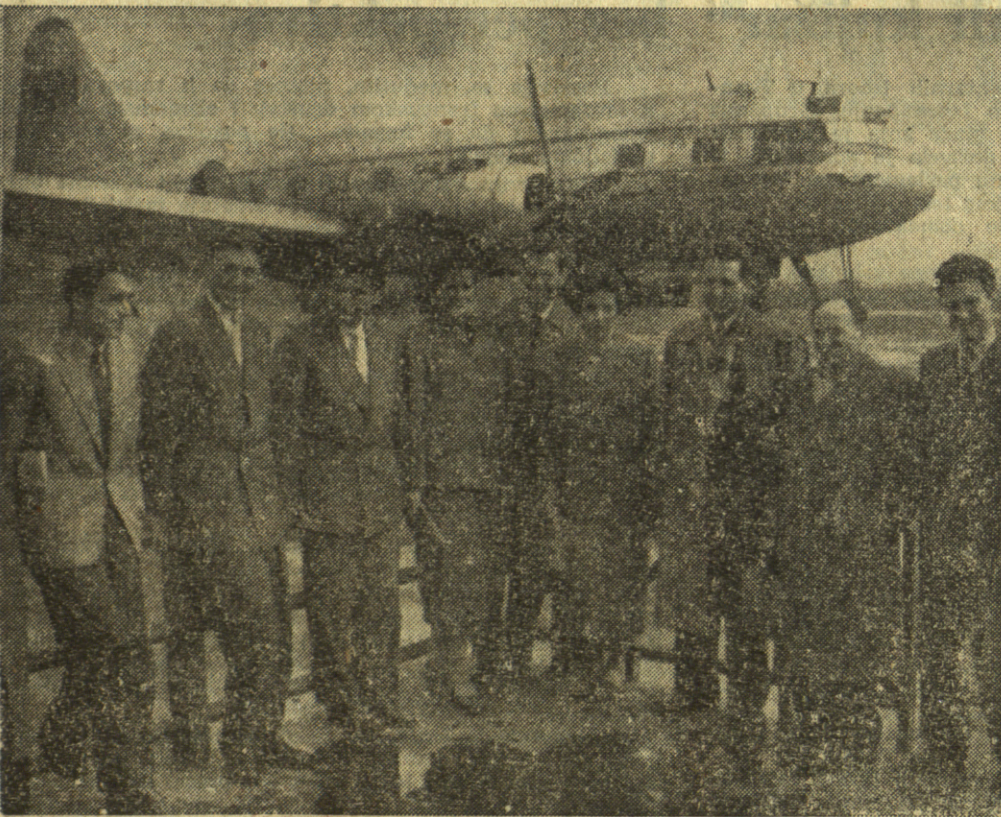
У вези с тим друг Тито је одговорио на нека питања редакције листа „Омладина“, подвлачећи при том вишеструки значај омладинских радних акција. Друг Тито је изразио мишљење да је било погрешно престати са крупним омладинским радним акцијама, јер су оне биле огромни допринос у савлађивању наших економских тешкоћа, и исто тако важан фактор у развијању стваралачке иницијативе омладине, као и у њеном васпитању у духу јединства народа.

М. П.

Читајте на страни 5 репортаже:

»Кад дођу возови«
и »Оживела сећања«

ДЕЛЕГАЦИЈА НАРОДНЕ ОМЛАДИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОТПУТОВАЛА У ПОСЕТУ СОВЈЕТСКОМ САВЕЗУ

Јуче је са земуноског аеродрома отпутовала за Совјетски Савез делегација Народне омладине Југославије, која ће као гост ЦК Комсомола провести у

СССР-у три недеље. Делегацију сачињавају: Мика Трипало, секретар ЦК НОЈ — вођа делегације, Милојко Друловић-Чича, Косара Павловић, Будислав Шо-

шкић, Соња Мирић, Здравко Вуковић и Данило Билановић.

Испраћају делегације при суствовао је Милијан Неоричић, председник ЦК НОЈ,

претставници Амбасаде СССР-а, као и велики број омладинских и студентских руководиоца.

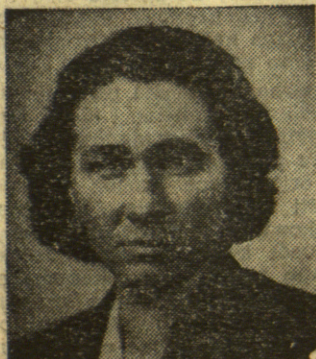
Члан делегације Милојко Друловић, председник Централног одбора Савеза студената Југославије и секретар Универзитетског комитета СК Београдског универзитета, дао је за читаоце „Студента“ следећу изјаву:

„Одлазак наше делегације претставља свакако значајан корак у развијању веза између наше и совјетске омладине. Ваше читаоце ће, сигурно, посебно интересовати наше везе са совјетским студентима. Као што је познато, Савез студената се одувек живо залагао за сарадњу са свим националним студентским организацијама, за рушење препрека које су поделеиле студентски свет. Надамо се да ће наш одлазак у Совјетски Савез допринети упознавању и успостављању сарадње по практичним питањима са совјетским студентима. За такву сарадњу постоје данас могућности“.

На слици: чланови делегације са претседником ЦК НОЈ Милијаном Неоричићем и секретаром амбасаде СССР-а на земуноском аеродрома.

Страна 8

Вида
Томшич
члан ЦК СКЈ:
»ПОРОДИЦА И
СОЦИЈАЛИЗАМ«

* STUDENTSKI SVET *

ОД АВГУСТА ДО СЕПТЕМБРА У БЕОГРАДУ МЕЂУНАРОДНИ СКУП МЕДИЦИНАРА

У Београду ће се крајем августа месеца ове године одржати Генерална скуп-

штина Међународне организације студената медицине (ИМФСА).

На Скупштини ће учествовати сва национална удружења — чланице ове организације. Поред њих биће позвана и удружења студената медицине источно-европских земаља, што до сада није био случај.

Дневни ред Генералне скупштини ИМФСА је устаљен. На Скупштини у Београду ће се дискутовати о текућим проблемима међународне размене медицинара-практиканата, развијању пријатељских веза међу члановима Организације и вероватно о пријему нових чланова.

Трошакве око организовања ове Скупштине не сноси домаћин, већ сваки национални комитет за своју делегацију.

Скупштина почиње с радом 24 августа, а завршава се 1 септембра.

М. ИГЊАЧЕВИЋ

II међународни studentski susret u Ljubljani

У циљу продубљивања међународних веза са studentским организацијама из других земаља, Savez studenata Ljubljanskog univerziteta organizovaće у јулу други међународни studentski susret у трајању од десет дана. Том приликом учесници ће бити упознати са друштveno-političkim условима под којима ради наша studentska омлађина, као и са sistemom друштvenog samoupravljanja у нашој земљи.

Susretu će prisustvovati pedeset studenata из evropskih zemalja, а очекују се и delegati из severnoafričkih zemalja, prvenstveno из Egipta i Etiopije. G. N.

Nedostaje analiza kvaliteta prakse

Из године у годину расте број студената са нашег и других универзитета у земљи који преко својих стручних организација иду на праксу у иностранство. Тај број је у прошлој години премашио цифру од 500. Постоје оправдани разлози да се претпостави даљи пораст обима ове размене студената која се врши на бази reciprociteta са одговарајућим организацијама у другим земљама. Да наведemo само један доказ који то потврђује: Национални комитет IAESTE-а је већ обезбедио око 250 места у иностранству за двомесечну праксу наших студената, а то је далеко већи број него икад ранијих година у ово доба. Слична је ситуација и у осталим националним комитетима стручних организација.

Logičно је што се намеће питање оправданosti такве појаве. Већ се могу чути и mišljenja о njoj. Uglavnom су polarno suprotna са ipak једном zajedničkom crtom: nijedno nije potkrepljeno ubedljivim činjenicama... А то би изгледало било и nemoguće, ne zato što ih nema (и за једно и друго stanovište ih ima i one се potрзу у diskusiji) već što nisu načinjene аpotrebљivim.

Cilj ovog napisa је samo да potstakne на analizu kvaliteta prakse коју naši studenti izvode u inostranstvu. То, međutim обавезује да се одмах изнесу већ уочени problemi.

Time bismo otklonili једну anomaliju која danas postoji у pogledu slanja studenata на праксу, а то је — да се tim poslom баве isključivo studenti dok škola ni на којој način nije bila обавезна нити јој је čak omogućeno да sudeluje у odabiranju kandidata.

Posebno је, međutim, pitanje studenata који иду на праксу у иностранство, а nemaju обавезну праксу у svoјој земљи (naprimer — економисти).

Из neprečičenog односа prakse у zemљи i van — rada се и један problem političke prirode. On се изражава у potencijalnoj пракси у našim fabrikama i ustanovama и u vršenju pritiska на стручне организације да се ide у иностранство на svaki način. Malograđanski pritisk се vrste је једно време bio uhvatio i većег maha, ali је već prevladan.

О стручној пракси у иностранству се од samih praktikanata могу чути опрећна mišljenja. То nesumnjivo govori о neujednačenosti nje-nog kvaliteta ali isto tako о kvalitetu samih praktikanata. I једно и друго može да pretstavlja značajnu komponentu rezultata buduće analize.

Kriterijum за odabiranje studenata који mogu ići на праксу у иностранство (а који uključujuće три glavna elementa: да је kandidat apsolutно ill на završnoj godini studija, да dobro vlada odnosnim straniм језиком kao и да poseduje одређене moralne kvalitete), кроз овih не koliko godina је изgrađen и организације су га се pridržavale. Zato се не би moglo govoriti о podleganju stihiji: po svaku cenu у inostranstvu.

Ali се radi, pored ostalog и о tome да је за pravilno sprovođenje ovog kriterijuma potrebno и učешće на stavnika у procenivanju školskih kvalifikacija kandidata. То nije samo formalno pitanje, jer povlači за sobom читав онај već spomenuti kompleks pitanja stručne prakse naših studenata.

Za нас је danas važno да znamo је li i koliko ceļishodna stručna praksa у inostranstvu. Od toga treba да zavisi и njen обим. Ceļishodnost pak možemo ceniti једino на osnovu solidnih analiza у čijој би izradi bi bila korisna saradnja svih onih који imaju šta да kažu о tome — počev од samih praktikanata, preko drugova који rade у stručnim organizacijama — до nastavnika. M. Preliš

У БОЛОЊИ ЈЕ ОДРЖАН ПРВИ КОНГРЕС СТУДЕНТА СОЦИЈАЛИСТА ИТАЛИЈЕ

Борба за личну школу

170.000 ИТАЛИЈАНА СА ШКОЛСКИМ ДИПЛОМАМА НЕМА ЗАПОСЛЕЊЕ

Крајем прошлог месеца у Волоњи је, према писању торинског студентског листа „Атенео“ одржан први национални конгрес студената социјалиста Италије. На овом Конгресу који је расправљао о основним проблемима студената и организације, највише пажње је посвећено питању реформе школства.

На Конгресу је истакнуто да је моментална ситуација у школама одраз опште ситуације у држави и nemoguће је дати јој нов правца уколико се не би начиниле дубоке промене ка демократизацији структуре читавог друштва. Празнине у италијанским школама су многу струке и опасне: с једне стране (нарочито на југу) број основних школа је недовољан, па је велики део становништва неписмен или полуписмен. С друге стране број виших школа је у нескладу са конкретним потребама у држави,

па је њихова прекобројност уследила чињеницу да Италија стоји на првом месту у Европи по броју незапослених интелектуалаца. Око 170.000 Италијана са различитим дипломама данас је без икаквог запослења. Сем тога, притисак цркве и њен апсолутни утицај на школство чине ово стање још тежим.

У току прошле деценије, број приватних, средњих и виших школа повећао се за неколико стотина, поред већ постојећих 2000, а број студената који посећују приватне школе повећао се за неколико хиљада, поред постојећих 44.

Супротстављајући се овом стању, студенти социјалисти теже широјој акцији која ће повести к демократске снаге у борбу за спровођење радикалних измена структуре италијанских школа и за контролу и заштиту школе од спољног утицаја капиталиста и цркве.

Вести

● На једном радном састанку у Клубу за међународну сарадњу студената и наставника Београдског универзитета одлучено је да се поред досадашњих активности Клуба, уведу као новина и дискусии састанци чланова на енглеском, француском и немачком језику. Већ је направљен и распоред дискусија на ова три језика.

● Друг Иво Бојанвић потпретседник Централног одбора ССЈ присуствоваће конгресу Националне уније француских студената (УНЕСКО) који се одржава у Страсбургу почетком априла.

● Од 12 до 15 априла одржаће се у Француској друга међународна studentska конференција о културној сарадњи. На њој ће учествовати претставници ССЈ.

Као што је познато прва конференција је одржана у Љубљани почетком јануара 1955 године.

● Друг Јосип Ђерђа амбасадор у Државном секретаријату за иностране послове говорио је у четвртак пред око 400 студената у Мензи Дома „14 децембар“ о актуелним догађајима у свету.

То је било прво у низу предавања које организује новоосновани друштвени клуб студената овога дома.

SOCIJALNI KORENI PUŽADIZMA U FRANCUSKOJ

Razulareni malograđjanin

„Mali knjižar“ bez perspektive

Rezultat јанuarskih parlamentarnih izbora у Francuskoј pretstavljao је dvostruko iznenađenje. Grupacija desnog centra, najčvršći oslonac vlade која је isforsirala održavanje превremених izbora, doživela је poraz који је strankama leve doneo nestabilnu parlamentarnu većinu. S druge strane polarizacija biračkog tela donela је и велики trijumf mračnoj mrlji francuske demokratije — Pjeru Pužadu.

Uspeh leve је на zapadu primljene više као neprijatna činjenica nego као iznenađenje, jer је vladina politika beskonačnog manevrisanja и kompromisa svoјom labavošću bila kompromitovana. Naprotiv, činjenica да је Pužadov pokret dobio skoro 10% poslaničkih mandata pretstavljala је сенzацију jer takav uspeh nije predviđao ni samouvereni и razmetљivi lider „sitnih trgovaca и занatliја“.

Brzinom којом се Pužad за poslednje две године peo lestvicama političkog uspeha заista iznenađuje. O tome svedoči ogroman publicitet који је svuda у свету dobio njegov pohod на Buurbonsku palatu и ideје koje су počele да prodiru и у susedne zemlje. Male akcije zaštite poreskih obveznika Sen Serea од egzекutora razvila се у mrežu uporišta širom Francuske. „Savez за odbranu trgovaca и занatliја“ dobio је од svojih 800 hiljada članova као upisninu osnovni fond од 800 miliona franaka. Takav pompezan finansijski uspeh nije imala ni једna novooснована politička stranka Francuske. Njegov organ „Union“ dostigao је tiraž од 600 hiljada primeraka što за četiri puta premašuje tiraž „Imanitea“ који је do tada bio najveći partijski organ у Francuskoј. На Pužadovim zborovima се okuplja po 50 hiljada vatrenih pristalica čime не može да се pohvali ni један други savremeni političar Francuske.

Ovakav uspeh, sredstava и vratolomna brzina којом је ostvaren izazivaju neprijatne asocijacije на Dučeoв pohod на Рим ili Hitlerov uspeh. Tim pre što је Pužadova politička platforma после njegovog ulaska у parlament proširena са zaštite pozicija sitne buržoazije на ultradesnu koncepciju nacionalizma iаzа koje stoје konfrontirane najreakcionarnije снаге zemlje.

Postavlja се, međutim, pitanje да li raspored snaga у savremenom francuskom društvu и економска kretanja omogućavaju да се formira tle pogodno за razvijanje nacističkih ideја?

I to sasvim opravdano. Pužad у zemљи klasične buržoaske demokratije priređuje без smetnje fašistički spektakl. Raspaljuje krv svojih sunarodnika stresajući naftalin са oreola slave šuanskih četovođa.

Mnogi су do sada ocenili Pužadov uspeh као један од francuskih hirova, koji не može да ima ozbilјnijih posledica и budućnosti, koji će čak svoју snagu и zamah да izgubi isto tako brzo као što је и stekao.

Kada bi се Pužadizam ograničio на pozicije са којih је počeo да се razvija и kada ne bi povezavao svoју akciju са interesima kolona у Alžiru danas, а sa potstrekačima rata у svetu sutra, ovakva ocena би možda bila и tačna. Međutim, pipci Pužadizma prodiru у sve oblasti života, а sukobi radnika са pužadistima potsećaju на stvaranje firerovih јurišnih odreda.

Pa ipak, celokupni dosadašnji razvitak Francuske, njena socijalna struktura, економски potencijal, međunarodni položaj и демократске tradicije daju negativan odgovor на tako postavljeno pitanje. Uspeh pužadizma је izraz unutrašnjih protivrečnosti у položaju srednjeg građanskog staleža, koji је у Francuskoј veoma broјan, и lutanja zemlje uopšte у traženju rešenja за niz problema koje је nametnuo savremeni razvitak.

Neosporna је činjenica да danas iаzа Pužadovog pokreta стоји krupni kapital Francuske. Slabost ovog, inače logičnog, upoređenja је у tome što proces koncentracije и centralizacije kapitala у Francuskoј nije uopšte doživео kulminaciju која је karakteristična за druge razvijene kapitalističke zemlje. Francuski kapital је više parazit-ski nego ekspanzivan, što mu је tradционаlnа osobenost. Porod toga rasloјavanje klase industrijskih posедnika nije се odvijalo „normalnim tokom“ zbog niza političkih potреса koji су на svoј način prisilјavali krupnu buržoaziju да štеdi sloј sitnih posедnika као protivtežu zahtevima radničke klase. Zvanična statistika biračkog tela pokazuje

da klasu vlasnika са 6/7 sačinjavaju занatliје и sitni trgovci.

S druge strane 1954 године proizvodnja sredstava за proizvodnju iznosila је samo 3040 milijardi dok је proizvodnja sredstava за potrošnju iznosila 3700 milijardi franaka. Poznata је stvar да ovakva struktura proizvodnje pokazuje slabu razvijenost krupnog kapitala, тја је koncentracija uvek dostizala kulminaciju у energetici, hemijskoј industriji и crnoj metalurgiji. Pri tome treba imati и vidu činjenicu да је у Francuskoј после drugog svetskog rata nacionalizacija obuhvatila Narodnu banku, četiri velike depozitne banke, rudarstvo, elektroprivредu, železnicu и pojedina velika preduzeća automobilske, aeronautičke и druge mašinske industriје.

Otuda је udarna snaga krupnog kapitala neuporedivo manja nego što је pre dvadesetak godina bila, naprimer, у Nemačkoј. Francuska privreda је već 50 година у stalnom relativnom zaostajanju iаzа drugih razvijenih zapadnoevropskih zemalja. Tome doprinosi nezнатan porast broја stanovnika, nedovolјno investiranje kapitala у zemљи, odveć велиki broj zaposlenih у neproduktivnim sektorima (27% у administraciji и trgovini), велиki broj sitnih robnih proizvođača, itd.

У Међународним razmerama kapital već odavno не pretstavlja озbilјnu konkurenciju engleskom а naročito не američkom ili nemačkom. Rezultat је gubljenje tržišta и sirovinskog područja što са svoje strane dalje doprinosi slabljenju borbenosti francuskoг kapitala. Danas се Francuska grčevito bori да у Severnoj Africi izgradi sistem koji bi hio pandan britanskom Komonveltu, jer је у pitanju не samo međunarodni prestiž nego и životni економски interes да се sačuva то područje.

Sve то ukazuje да у Francuskoј не postoје uslovi за odveć buјan и vitalan prosperitet krupnog kapitala, па samim tim ni за razvijanje snaga koje би imperijalističke interese mogle pretvoriti у moto prosečnog čoveka.

Premda pužadizam kočoperно и са dosta uspeha ističe galskog peћla као simbol nacionalne veličine и slave, čime većе razdražuje nagone suјetnog malograđjanina, isključena је mogućnost да prodre dalje од linije која obeležava sloјeve и onako desno orјentisane. Razlog за uspeh „malog knjižara“ treba tražiti у savremenim teškoćama sitne buržoazije. Pogodena економским teškoćama она се razbešnjava и kliče svome vođi који zahteva „skupštinu staleža“ и preti novom Velikom revolucijom. Економске и političke бесmislice koje Pužad garnira svome auditorijumu mogu се održati duže samo zahvaljujući njegovom spletilu, ali zato не drugачije nego као једна од usputnih bura кроз koje Francuska prolazi до једne stabilne leve većine.

DVE NEPOZNATE NA TEHNICI

- FIZIONOMIJA STRUČNJAKA I CELINA STUDIJA — OSNOVNI PROBLEMI
- TENDENCIJA DA SE NASTAVNI PLAN PRILAOĐAVA NASTAVNOM OSOBLJU
- ŠETNO FAVORIZOVANJE POJEDINIH PREDMETA

Verovatno da na Univerzitetu nema danas aktuelnih pitanja od izrade statuta fakulteta. O njima se svuda živo diskutuje. To je i normalno, kada se uzme u obzir da statut treba da reguliše razvitek fakulteta kao nastavne i naučne ustanove za jedan duži period vremena. Kakvu fizionomiju treba da dobiju naši fakulteti, kakvog stručnjaka da daju — to je ne samo školsko pitanje, već i opšte društveno. Opšte smernice su već date Opštim i Republičkim zakonom o univerzitetima, ali statuti to moraju da preciziraju. U tom smislu od interesa je istaći neka opšta shvatanja na fakultetima tehničkih nauka.

Tehnički studij sam po sebi je vrlo široka oblast nauke, te se kao takav izučava kroz niz posebnih grana — fakulteta. Unutar fakulteta do danas je postojala dalja podeljenost na oteke — uže specijalnosti pojedinih grana nauke. Takav sistem školovanja davao je inženjere uže specijalnosti, gde je specijalizacija često bila izražena u vrlo visokom stepenu.

Da li je takva orijentacija bila dobra i da li je treba zadržati, pitanje je koje se zadnjih godina stalno nametalo našim fakultetima.

Opšti tip stručnjaka

Tražeci odgovor na ta pitanja održana su brojna savetovanja i konferencije inter-fakultetskog i fakultetskog karaktera, najčešće sastavljene od profesora fakulteta, predstavnika privrede, studenata i drugih zainteresovanih. Iako ne kod svih fakulteta, preovladalo je shvatanje da treba stvoriti lik inženjera opšteg tipa. Razloga ima više.

Prvo, stanje i razvitek privrede zahteva veliki broj inženjera koji će se moći šire kretati u pojedinoj tehničkoj oblasti;

Drugo, razvitek tehnike i sadašnja rascepanost nasfave ogromno opterećuje studij, tako da je postao nesavladljiv u jednom normalnom periodu;

Treće, škola treba da da osnovna opšta, teoretska znanja određene naučne grane, potpunu specijalizaciju inženjera škola ne može ni dati, to je stvar prakse.

Ovakva koncepcija inženjera opšteg tipa usvojena je na Građevinskom, Mašinskom, Arhitektonskom, Rudarskom i Tehničkom fakultetu, i počela je da se realizuje i da se uobličava u prednacrtna statuta tih fakulteta.

Osnovne koncepcije

Mašinski i Građevinski fakulteti usvojili su skoro identičnu koncepciju i po organizacionoj strukturi. Sistem studija čini nekoliko u zastopnih etapa:

Prva, pripremni deo studija (prva i druga godina) gde se izučavaju opšte-teoretski predmeti;

Druga, takozvani stručni deo studija (treća i četvrta godina), gde treba da se dobiju osnovna tehnička i stručna znanja;

Treća etapa je (peta godina) usmeravanje studija na uže oblasti u cilju produbljavanja već stečenog znanja i što bolje pripreme za diplomski rad;

Četvrtu etapu svakako čini post-diplomski studij, predviđen Opštim zakonom o univerzitetima, a čiji je sistem potpuno nerazrađen.

Na Arhitektonskom i Tehničkom fakultetu slična je

Gubljenje osećanja celine

Bez takvih promena postići će se sasvim suprotno od onoga što se želi. Te promene u planu i programu traže, spajanje i sažimanje pojedinih predmeta, oslobađanje

spojeni u jedan, a predaje ga više nastavnika, pa se često gubi celina. Ima pojava ne-shvatanja celine studija, dobronamernog preterivanja, favorizovanja svojih predmeta na štetu drugih i slično. Gubljenje osećanja celine studija kod pojedinih profesora je zaista veliki nedostatak sadašnjeg rada na usvajanju nove koncepcije inženjera opšteg tipa.

Jasno je da bez definitivnog rešenja fizionomije stručnjaka koga fakultet treba da daje, ne može se ni govoriti o izradi statuta, ako se ne želi ozakoniti postojeće stanje nastave, a ono nikako nije zadovoljavajuće. U tom cilju danas se moraju angažovati sve snage sa fakulteta i van njega, jer kolikogod se do danas učinilo, ipak su ostala mnoga pitanja otvorena i njihovo rešenje vrlo sporo se privodi kraju.

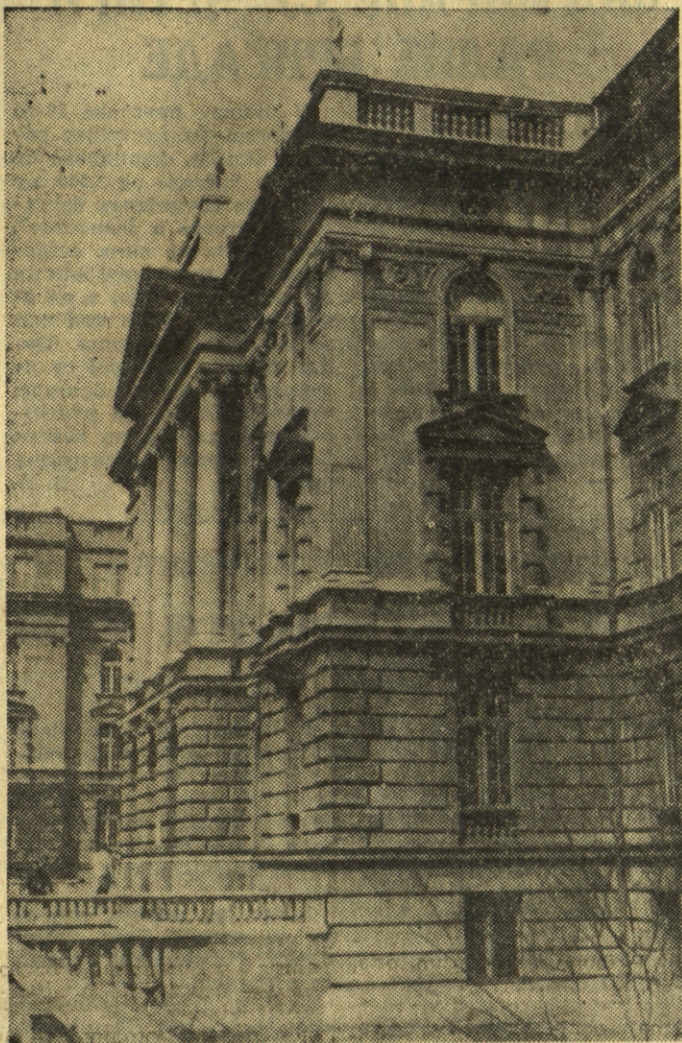
Konsultovanje prakse

Dosadašnje diskusije oko statuta vođene u krugu: nastavnici — studenti — privreda, pokazale su da je takva saradnja ne samo korisna već i neophodna.

Studentska udruženja i predstavnici studenata u savetima bili su aktivni pokretači mnogih pitanja oko izrade statuta, što je neophodno koristilo i u tom pravcu treba nastaviti. Iako su to delikatna pitanja fakulteta, studenti su se svojim konstruktivnim stavovima pokazali kao korisni saradnici u stvaranju fizionomije fakulteta.

Praksa konsultovanja i traženja mišljenja privrednih faktora imala je i treba da ima znatnog uticaja na formiranje statuta. Moderna privreda neminovno zahteva čvrstu povezanost raznih naučnih i nastavnih ustanova sa praksom i njihovim problemima. Uzajamni međusobni uticaji škole na privredu i obratno, sve više dolaze do izražaja i danas se mora mnogo više činiti u tom pravcu. Društveni organi upravljanja fakultetima u tome imaju posebnu i vrlo važnu ulogu.

R. V.

ZGRADA TEHNIČKIH FAKULTETA

orijentacija, samo bez usmeravanja u petoj godini studija.

Ovakva, iako grubo, predstavljena koncepcija pokazuje da današnji sistem podizanja visoko-kvalifikovanih stručnjaka mora pretrpeti radikalnu i korenitu promenu

raznih nepotrebnih detaljanja u studiju, svodenje zadataka za vežbanje na obim zato predviđenih časova i drugo. Naravno treba istaći veoma štetnu tendenciju da se nastavni plan prilagođava prema postojećem nastavnom osoblju. Mnogi predmeti su

ДВАДЕСЕТ ГОДИНА ОД ОПШТЕГ ШТРАЈКА СТУДЕНАТА БЕОГРАДСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА

4 април 1936

„Још давно прије рата нарочито је био познат Београдски универзитет по његовим необично напредним акцијама, он је тако рећи, давао импулс и карактер читавој борби омладине Југославије“.

ТИТО

Тешки услови живота и школовања, израбљивање и пљачка, политичка и национална утњетост наших народа, натерали су београдске студенте да дигну свој глас протеста против постојећег, реакционог, режима, придружујући се тиме општем покрету напредне омладине Југославије.

Војно-фашистичка диктатура није презала ни од чега да угуши напредни, револуционарни, покрет на Универзитету, покушавајући да тим сломом борбени дух младих људи. Пооштрене су мере како би се осујетиле сваки покушај отпора, агенти и полиција свуда су врљали. 1936 године образована је тзв. Универзитетска стража, са којом је на Универзитет доведена полиција која је контролисала рад на Универзитету. Тадашњи ректор Ђоровић као и део чиновничког особља из Универ-

зитету претворили су се у полицијски апарат. Исте године дисциплински суд на Универзитету донео је одлуку о кажњавању чланова Акционог одбора због догађаја који су се збојли 1 фебруара 1935 године. Друг Вељко Влаховић, тадашњи председник акционог одбора, био је удаљен са Универзитета на 2 године, многи су ухапшени. Полиција је вршила жестоко притисак уз помоћ фашистичке организације ОРНАС коју су сачињавали малобројни студенти.

Трећег априла 1936 године студенти су послали своју делегацију код ректора Ђоровића са захтевом да се укине Универзитетска стража и казне изречене члановима Акционог одбора. Ђоровић је пред њима залубио вратима свог кабинета. Сутрадан, Акциони одбор је прогласио једнодневни штрајк у знак протеста против самовоље ректора Ђоровића. Студенти су поздравили штрајк, они су показали своју јединственост и тиме омогућили његово успешно извођење.

На факултетима су постављене штрајкачке страже. На Медицинском факултету долази до отворених сукоба између ОРНАС-оваца штрајкачке страже. ОРНАС-овци су мучки на-

пали штрајкаче, у тучи многи од њих извукли су добре батине. Жарко Мариновић који је неколико минута раније савлађивао своје лекције у Карађорђевог парку није ни помишљао да ће тог тренутка бити крај његовог живота, један од ОРНАС-оваца забио му је нож у леђа, право у срце, — тако се угајо један живот, многе лекције су остале недочитане. Вест о погубији Жарка Мариновића пронела се муњевитом брзином међу студенте; смрт њиховог друга изазвала је револт и гнев коме није било граница.

Сутрадан, кордон полиције и агената нису спречили колону студената која се по кишном априлском дану пробијала према Новом Гробљу, чиме су одали достојну пошту свом погинулом другу. Одмах после тога, са покликом „Ура, у професорску колонију“, студенти су дошли до стана ректора Ђоровића и демолирали га.

Штрајк је продужен и трајао је 25 дана. Преко својих прогласа који су излазили у току штрајка, акциони одбор је позивао: „Студенти и студенткиње! Не смејмо клонити! Ми нисмо усамљени. Ми стављамо до знања садашњим универзитетским властима

UDRUŽIVANJE NAUČNIH SNAGA

Uskoro opšti jugoslovenski udžbenici iz istorije pedagogije i teorije književnosti

Posle donošenja zakona o Univerzitetima, koji je kompetencije upravnih organa Univerziteta preneo, delimično, na repu bližke skupštine, i na organe društvenog upravljanja pojedinih univerziteta, postoji mogućnost sužavanja i slabljenja i ranije ne naročito plodonosno ostvarene međuuniverzitetske saradnje. I u tim uskim okvirima ta saradnja se pokazala kao neophodna i korisna. Potreba za njom oseća se naročito sad kada se radi na izradi statuta fakulteta, gde bi koordinisanje iskustava istorodnih fakulteta u zemlji moglo u mnogome da doprineše širem i punijem obeležavanju fizionomije fakulteta i stručnjaka koga fakulteti treba da izgrađuju.

Zbog nedostatka te saradnje došlo je već u samom početku do znatnih razlika u formulisanju istih problema, jer nužno uopšten, načelni, stavovi opšteg zakona daju mogućnost različitog tumačenja i realizovanja. Takav je slučaj sa tumačenjem zahteva opšteg zakona da univerziteti stvaraju stručnjaka opšteg tipa, koji je veoma različito akcentiran, ne samo na raznim univerzitetima, nego i fakultetima na istom univerzitetu.

Isto tako su u nacrtima Statuta

uočljive znatne razlike u oštini administrativnih mera uopšte, a posebno u režimu studija. Tako je naprimer Beogradski univerzitet uveo skoro na svim fakultetima prijemne ispite, dok to ostali univerziteti nisu učinili. Ne samo što je različit kriterijum studiranja, nego postoje i veoma neujednačeni uslovi za napredovanje naučnog kadra.

Obilic saradnje

Međuuniverzitetska saradnja, ako hoće da bude korisna, mora pre svega predstavljati koncentrisani napor svih univerziteta u zemlji u podizanju naučnog podmlatka. U ovom planu saradnja bi se u neposrednim uslovima, mogla organizovati u dva pravca: kao ujedinjavanje pogleda prilikom formulisanja programa postdiplomskog studija i kao uzajamna pomoć univerzitetskih katedara u podizanju naučnik radnika u oblastima za koje na dotičnim fakultetima nema raspoloživih naučnih snaga. Tako, naprimer, pedagoška katedra u Beogradu nije u mogućnosti da sama podigne naučnu podmladku, dok bi to u pomoć zagrebačke pedagoške katedre bilo moguće. U sličnim okolnostima može se na taj način organizovati i specijalizacija kao i izrada doktorskih teza. Kratki kursevi iz pojedinih naučnih oblasti, koje bi držali istaknuti naučni radnici pojedinih univerziteta, u mnogome bi doprineli podizanju kvaliteta nastave. Na filozofskoj katedri u Beogradu nastava iz istorijske materijalizma se uopšte ne održava, iako su postojale i postoje mogućnosti pozivanja profesora iz Zagreba koji bi održao specijalan kurs iz istorijskog materijalizma.

S druge strane ovakva saradnja bi se mogla korisno realizovati u vidu udruživanja naučnih snaga radi svestranitije analize pojedinih naučnih oblasti, čime bi i posao oko izdavanja udžbenika bio znatno olakšan. U ovoj oblasti će, na inicijativu najviših prosvetnih organa, a ne samih univerziteta, uskoro biti nešto učinjeno. Kao plod ovog zajedničkog rada očekuje se udžbenik iz opšte pedagogije i istorije pedagogije, jedan priručnik za teoriju književnosti kao i stav po pitanju uvođenja sociologije na fakultete društvenih nauka.

Dalja saradnja među univerzitetskih, odnosno, fakultetskih komisija za izdavanje udžbenika dovelo bi do organizovanja kolektiva, koji bi radio na stvaranju opšteg jugoslovenskog udžbenika. Sada se, međutim, dešava da dobar udžbenik iz određene naučne oblasti ostaje u okvirima jednog univerziteta, jer se štampa u ograničenom broju primeraka.

U okviru ovakve jedne saradnje imali bi, najzad, mogućnosti da na katedri za jugoslovensku književnost u Beogradu slušamo makedonsku i slovenačku književnost, što za sad nije slučaj.

Saradnja studentskih organizacija

U odnosu na saradnju Udruženja univerzitetskih nastavnika studentska i međuuniverzitetska saradnja je zadovoljavajuće razvijeno, mada joj još uvek nedostaje širine i određenosti. Na ročito su značajne međufakultetske konferencije koje se održavaju jedanput godišnje, a posvećeni su uglavnom rešavanju stručnih pitanja, kao i drugi oblici (razmena štampae, materijala, stručne ekscurzije) saradnje. U okviru saradnje u oblasti kulturnog rada ustaljene su uzajamne gostovanja akademskih društava Beogradskog i Zagrebačkog univerziteta i razmene književnih panorama u okviru studentskih listova u zemlji. Pored toga postoji jedinstvena studentska organizacija koja koordinira i planira stručnu praksu tehničara, medicinara, ekonomista i veterinara.

Sve navedene činjenice govore u prilog stvaranja stalnih oblika međuuniverzitetske saradnje. Korisno bi bilo ako bi neki od naivaznijih oblika te saradnje bili fiksirani statutima fakulteta i univerziteta. Trenutno je neophodno ostvariti saradnju oko izrade statuta koja će omogućiti usklađivanje orijentacije nastave, tipa stručnjaka i režima studiranja. Saradnja istorodnih međufakultetskih katedri dala bi mogućnost ujedinjavanja i upotunjavanja nastavnih planova i programa, kao i načina izvođenja nastave. Ne treba zapostaviti ni međuuniverzitetske skupštine na kojima bi se raspravljala opšta pitanja razvoja univerzitetskih centara. Pokazala se, takođe, potreba saradnje organa društvenog upravljanja, koja bi se odvijala putem utvrđenih redovnih sastanaka.

Ostvarivanje ovakve jedne saradnje mora biti sastavni deo akcija univerzitetskih vlasti, udruženja univerzitetskih nastavnika i organizacija Saveza studenata.

M. P.

da ćemo istrajati u borbi do konačnog ostvarenja naših zahteva, pa i po cenu najvećih žrtava.

Istrajmo u borbi i tražimo svoje pravo na život!

I zaista posle 25 dana naporne borbe штрајк је постигао свој циљ: смењен је ректор Ђоровић а распуштена терористичка организација ОРНАС. Скупа је цена којом су студенти платили свој успех, многи су испребијани по затворима, један је и животом платио; али априлски штрајк показао је огромну снагу студентског покрета и утицај који је на њега имала Партија и СКОЈ.

У свом чланку поводом двогодишњице штрајка, објављеног 8 априла 1938 године, Иво Лола Рибар каже: „Снага нашег покрета која је баш задњих дана у неколико махова дошла тако до израза, показује

пут који је пређен, пут који је почетак, почетак једне епохе, април 1936; пут на коме је наш покрет дошао до своје организованости и свести о својим задацима и заиста, постао покретом кроз једно покољење иде ка животу и ка свом циљу: ка свесној служби народу друштвеном задатку генерације народне интелигенције коју хоћемо да створимо“.

Заједно са 1 фебруаром 1935 године када је у сукобу са полицијом изгубио живот Мирко Срзентић, 14 децембром 1939 године када се са хладним децембарским даном угасило и неколико живота напредних студената и 4 април остаће у свејој успомени свих младих људи.

Саво КРЖАВАЦ

КЛУПКО СЕ ОДМОТАВА

Комисије расветљавају крађе, малверзације, мањкове и фиктивне вишкове

нице и управног одбора, што није персоналу и радницима објаснио значај ко-

Догађало се то у главном магацину. Изричито питање: имаш ли бибера? „Имам... не, не немам, видите сами“ и комисија налази ктр. непрокиснеог бибера. Један члан множи мањкове и вишкове учиње не за један дан са 365 и цифре се дижу, оцртава се величина проблема. — Зашто си давао труле јабуке? — Ја сам трговац и не може роба да пропаде. — Очита хуманост магацинера, а студенти му препоручују да покуша трговину негде на другом месту. Посумњали смо и сутрадан запечатали магацине, кажу из комисије. Дошла је комисија из управе за материјална питања студената и утврдила следеће резултате: путер вишак 15 ктр., мермелада мање 5 ктр., парадајз 10 ктр., алевне паприке, јабука, кобасица, саламе, гриза итд.

о свом раду и сузбијању злонамерне гласове који се појављују, јер овде су дубоки корени. Магационер и други наговарају раднике и остале чланове синдикалне подружнице да кажу коју „добру реч“.

мисија као друштвене контроле.

Изгледа да се клупко није још потпуно одмотало... Миле МИЛЕТИЋ

Ухапшен шеф кухиње

Клубе почиње да се одмотава. Ухапшен је шеф кухиње у кога се узгред буди речено имало много поверења. Крај је маст, бутер, јаја, све што је могао. Органи криминалистичке службе ухватили су га на делу.

Ухапшен је и носач који је ове крадене намирнице продавао. Магационер Лука Мишковић је предавао храну „шефу“, а примопредаји нико никада није присуствовао. Када је комисија једном само извршила контролу, рачуни су му поремећени. Студенти су видели магационера да износи путер из дома. Он каже: купио сам од студената, а комисија се пита, ко га је контролисао, да ли је бац сваки пут купио, или... Утврђено је несавесно пословање и могућност за даље злоупотребе.

Управник је пасиван

Комисија је имала сталну подршку управног одбора. Предложен је отказ магационеру на основу чињеница које су утврдиле комисије. Надлежан за отказ је управник, он је одбио да да отказ сам и рекао да ће спровести одбора. За отказ управни одбор је имао пуну сагласност делегата управе за материјална питања студената као надлежне више инстанце. Делегат је нагласио законитост ових комисија и неспорност њихових резултата. Отворено је рекао магационеру: — вишкови су у вашем цегу, док се управник, иако наредбодавац, у све то није хтео да меша.

Захтеви студената

Комисије и управни одбор обавештавају студенте

ОБАВЕШТЕЊА УЧЕСНИЦИМА КОНКУРСА ЗА СЛИКАРСКЕ РАДОВЕ

Жири за сликарске радове одлучио је да у конкуренцији за награду не узме у обзир графичке радове, јер текстом конкурса то није било прецизирано. Међутим, како је за конкурс стигао изванредан број графичких радова одлучено је да се за графику расписе посебан конкурс:

- I награда 15.000
- II награда 7.000
- III награда у књигама (репродукцијама).

Наградне радове заинтересовани могу предати до 15. априла 1956. године на адресу: Редакција „Студент“ Балканска 4/IV.

Сваког месеца небринути студентима поделе се десетине хиљада динара да се снају и извуку из материјалног шкрипца. Многима то стварно помаже, мада се дешавају и овакве ствари.

Студенткиња с треће године написала је очајничку молбу. На састанку где су се молбе решавале њене су речи пропраћене сузама. Говорила је како нема шта да једе — само је ручак уплатила, не вечера ва већ петнаест дана, а до ручак и не постоји у њеном животу. Код куће су јој сви болесни, сиромашна је и све тако...

„Ваши јој није лако“, говорили су за њу. Сви су и мали разумевали и нико се није противио када је претседник предложио да јој се да највећи износ помоћи.

Међутим, исте вечери кад је добила новац, ојађена студенткиња, пред очима претседника, платила је 150 динара карту више за каубојски филм и весело се смејала са својим колегицама пуцњевима, грицкајући скупе чаколад бонбоне.

Песник, са немирном и никад намерно неочењљивом косом, коме је већ познати књижевни часопис штампао песме, затражио је помоћ.

„Ја немам услова да живим, ја се мучим, ја захтевам помоћ, ја сам песник, ја сам друштвено биће...“

викао је он машући рукама пред носевима одговорних за помоћ. Они су били убеђени, види се, јер су му дали помоћ, схватили су га.

Сутрадан, признати песник дао је келнеру у кафани „Три шешира“ 150 динара, колико је засекао цех његових колега по поетској мисли.

„Откуда ти ова?“ питао га је полупијаним тоном парнасовац?

„За све сам-макер“, пијано се кривелио песник.

Ушао је при крају састанка и није чекао да се заврши дискусија, већ је саврата почео протестовати: „Шта је, нисте ми дали помоћ?“

„Нисмо“, рекли су му. „Зашто?“

„Има и тежих случајева.“

„Зар ја нисам тежак случај, немам ни мензу уплати даље од петнаестог... мучим се.“

„А што ниси уплатио мензу.“

„Нисам добио додаток.“

„Зашто?“

„Нисам дао све испите“, већ много мирније одговорио је он.

„Зашто?“ Овога пута није било одговора.

Чуло се да се оженио. Причали су о њему свашта. Он је ћутао и бријао се сада само једном у недељу, а и ређе је долазио на предавања. Кад су се решавале молбе за помоћ, само је тихо рекао: „Оже-

Смотра радних бригада на Новом Београду

ПРОСЛАВА ПЕТОГОДИШЊИЦЕ СТУДЕНТСКОГ ГРАДА НА НОВОМ БЕОГРАДУ

ФОРМИРАНЕ СУ ЧЕТИРИ РАДНЕ БРИГАДЕ

У оквиру прославе петогодишњице Студентског града, ових дана је отворена изложба фотографија, која живо илустрије развој Студентског града и живог у рад и њему. Изложено је укупно 200 фотографија, а поред тога неколико ликовних и вајарских прилога. Изложене су и заставе дипломе са разних радних акција. У једном делу изложбе, студент стоматолошке Фабријан Имбре, излаже уметничке фотографије.

У оквиру прославе 10-годишњице оmlадинских радних акција, формиране су четири бригаде од 1.000 људи једна специјална бригада „Братство и јединство“, састављена од оних студената који имају пет или више радних акција, и од оних који су били три или више пута ударици. После смотре, на којој су изабрани штабови бригада, изведена је акција рашчишћавање терена на којима ће се одржати централна прослава. В. Ђ.

ГУЖВА У МЕНЗИ ДОМА „ВЕРА“ БЛАГОЈЕВИЋ

Капацитет 600 — абонената 1600

ТРЕБАЛО БИ ОТВОРИТИ НОВ РЕСТОРАН У БЛИЗИНИ

исхрану у „Вери Благојевић“ (Технички факултет и Правни на пример).

— Наш капацитет је 600 особа. Ми примамо 1.600. Код нас би хтело да се храни 4.000 студената. Налазимо се на најпогоднијем месту за студенте околних факултета. Морали смо нешто да предузмемо. Нека остали иду у Општу студентску мензу — има више места, изјавио је управник „Вере Благојевић“.

Једно је свима јасно: на Булевару Револуције у простору око Техничких факултета и Правног, треба да се отвори нов ресторан.

У Управи за материјална питања добили смо обавештења да ће се на томе, као и на проширењу капацитета осталих мензи, радити — али све је то практично остварљиво у идућој сезони.

Дотле ће, можда, ако се не уметају одбори СС у „Вери Благојевић“ стање бити овакво:

Храниће се приличан број студената (нарочито ванредни и запослени) који према својим потребама немају на то никакво морално право. Осталима биће „улаз строго забрањен“. В. С.

Наличија

Промашена економска помоћ

„Нисам сам се“. Сиромашна ми је жена, а и ја. Радници су ми родитељи, а и одрекли су нас се.“

Колеге су га разумеле. Добио је помоћ, велики износ изгледа да га није обрдовао, јер је ћутао.

Тог дана кад је дошао у потстанарску девојачку собицу, жена му се обиснула око врата: „Драги погледај шта нам је тата послао“, и титула му поднос поштанску у путницу на износ од 10.000 динара. На полеђини је писало: „Тај и тај адвокат...“, а он је рекао кад је тражио помоћ, да су их се родитељи одрекли и да су радници.

Молби плашљивог бруцоша из провинције претходно је овакав разговор у мензи.

„Немаш пара?“, пукровитељски га је питао његов земљак апсолвент.

„Немам“, бруцош је био резигниран.

„Економску помоћ“, саветовао га је земљак.

„Како могу?“

„А што?“

„Даје се само сиромашни мај, а ти знаш да ја нисам тај.“

„Ваши си луд. Као да неко зна, ти наведи у молби да јеси и измисли још нешто.“

И дали би му помоћ, да му нису поставили питање: „А зашто ти треба новац?“

„Па, за биоскоп.“

Свакако су овакви случајеви ретки, можда их има још, а и најбоље би било да их више не буде. Милош Јевтић

ZAGREBACKA STUDENSKA PANORAMA

ПРОСЛАВЉЕН DAN STUDENATA EKONOMIJE

Проводећи закључак IX. годишње конференције Saveza studenata Jugoslavije Sveučilišta u Zagrebu о прослави Dana studenata pojedinih fakulteta na 10-godišnjicu osnutka jedinstvene studentske organizacije — 15. III. održana је svečana proslava Prve izborne konferencije studenata Ekonomskog fakulteta u Zagrebu. Nakon polaganja vijenca na spomenik studentima bivše Ekonomsko-komercijalne visoke škole, koji su pali u NOR-u, održana је svečana konferencija. Poslije referata о radu Udruženja studenata u proteklom 10-ljeću — koji је podnio predsjednik Badovinac, konferenciju је pozdravio dekan prof. dr. ing. Đuro Račić i predsjednik Fakultetskog savjeta Leonard Karlić. Oni су naglasili značajnu ulogu aSveza studenata u rješavanju problema fakulteta, „koji се bez tog učesća ne би mogli riješavati“. Na kraju konferencije podijeljene су spomenice за zalaganje u radu studentske organizacije 42-ojici diplomiranih ekonomista. Uveče је održano drugarsko veče, kojemu су prisustvovali brojni studenti i nastavnici.

ODRŽAN PRVI KONCERT ZA STUDENTE

Nakon što је tokom zimskog semestra u studentskom domu postignut veliki uspjeh ciklusom predavanja profesorice Elly Bašić »Razgovori о muzici«, na inicijativu Sveučilišnog odbora Ferijalnog saveza zagrebačkog Sveučilišta početkom ožujka sklopljen је ugovor о davanju repertoara koncerata Zagrečke filharmonije isključivo за studente. Po daleko nižim cijenama, nego što inače stoje ulaznice за koncertne priredbe, omogućeno је slušanje najkvalitetnijih muzičkih izvedbi širom krugu studenata. Prvi takav koncert održan је 17. III. Maksimalno moguća ispunjenost dvorane »Istra« opravdala је pokretanje ove korisne akcije. Prisutni су burnim i dugotrajnim pljeskom nagradili sjajno dirigiranje Milana Horvata, virtuoznost pijanistice Melite Lorković i ostale muzičare, koji су izveli Sulekov I. klasični koncert, Brahmov Koncert за klavir i orkestar te Koncert за orkestar Bele Bartoka.

OTVOREN CENTRALNI STUDENSKI KLUB

У просторijama, koje је prvi је koristio isključivo SKUD »I. G. Kovačić«, početkom ožujka otvoren је Centralni klub studenata zagrebačkog Sveučilišta. Sveučilišni odbor Saveza studenata Jugoslavije odlučio је да otvori ovaj klub, smatrajući potrebnim да preko 13.000 studenata Заgreba imaju svoje društvene просторije, gdje će moći pročitati dnevnu štampu, igrati šah, održavati plesove. Osim toga u Klubu održavat će се batna predavanja. Ovo је prvogakog utorka i četvrtka devet pokušaj otvaranja kluba за studente svijу fakulteta. Istina, просторije су за broj studenata, koji су odmah по otvaranju kluba počeli dolaziti u nj, premalene, ali Sveučilišni odbor nastoji добити veće. Zaratak kluba nije samo u njegovoj unutarnjoj aktivnosti, već се on sastoji i u koordiniranju kulturno-umjetničkih nastojanja на pojedinim fakultetima. Narodno sveučilište grada Zagreba pružilo је klubu materijalnu potporu. Anкета, provedena među studentima, pokazala је да najveći interes postoji за pitanje unutrašnje i vanjske politike, а zatim за probleme kulture i umjetnosti. Da zadovolji interes uprava kluba angažirala је niz poznatih javnih i kulturnih radnika, koji će studentima izložiti i u diskusiji raspraviti interesantna pitanja.

M. Sviben

КАД ДОЂУ ВОЗОВИ

(Документарна репортажа)

Кажу да није припадао њиховој бригади. Једнога дана, док је киша падала, Алија уђе у четну амбуланту мало збуњен. Чуо је, вели, да се у његовој Босни гради пруга и да међу градитељима има тако младих као што је он. Дан раније је први пут био на радилишту. Векао је свог јарца у крај трасе и тражио да му колица дају. А када их је добио, радио је као одрастао и није се уморио. Насмејан гура колица и не сустаје. Пругом ће се овом он возити, возиће се, каже, чак у Сарајево, у Шамац, у Брчко.

А тога дана се заплакао Алија. Стао је на оштар камен. Лекара је онда први пут видео и заплакао се пред његовим лицем не зато што га је болело, него не би ли натерао човека у белом да климне главом. Јер, Алија је питао: „Могу ли опет на рад?“

А можда је Алија смишљао да лукаво побегне. Да каже како мора на трасу одмах, не би ли видео да му јарац није утекао.

И док ми тако неко прича о Алији причу, тражим у том децем лику нешто што би ме везало за време десет година уназад, што би открило у њему лик човека са акције.

Две пруге и на њима људи Алије. Од прве почнем, са другом не завршим... Па ипак тражим документе само о њима, јер су прве.

Новински извештаји

„Као наставак крака Винковци—Брчко пружила се Омладинска пруга од Брчког долином Тиње, преко Мајевице избија на Спречу и долази под Коњух до Бановића, у угљени басен.“

„Шест студентских бригада кренуло је после завршених испита да у највећој послератној акцији покаже колико је наша студентска омладина заиста народна, да се на делу покаже лик новог, народног студента.“

Такви су били новински извештаји 1946 године. За оне који данас хоће да се упознају с тим данима пре десет година, или потсет се на њих, остали су ти извештаји, дневници су остали, пруге су остале, Алије.

„Радови на станичном платоу станице Тиња, на тринаестој деоници, нису још ни отпочели, када је четрнаеста бригада „Соња Маринковић“ стигла. Читав терен био је под кукурузима, испресецан врзинама и запречен великим шумама. Трећини бригаде су чиниле девојке. Нису ипак застали збуњено. Истина, видело се понекад неумешно руковање алатом, али су студенти агрономије и шумарства брзо свикли на рад.“

На много места се у овим новинским извештајима помињу страни студенти: Индуси, Грци, Канађани.

„Када су у састав тринаесте ударне бригаде дошли студенти Индуси, колективни живот бригаде их је одушевио. Видећи како бригадири и не гледају садржину пакета који им стижу, већ их носе право економату колектива, Индуси су приложили у колектив своје последње цигарете.“

А једном је сасвим искрено написано: „Тешки су ови први дани. Не знам да рукујем алатом, а пликови искочили после два сата рада. Једва дишем. И све ми изгледа да нико у бригади не зна да организује рад како треба. Зар не би било боље да се мање помишљамо? Да, то су нечије плашљиве мисли из тих првих дана. Не чуди ме да их има. Како си оно рекао, друже: „Нико од студената није раније градио железничке пруге.“

И можда их је мало знало, само они који су о томе морали да уче за испит, да постоје земљишта различите категорије. Десетодневни налози да постоје. Да су врло корисне групе двојке, осморке, шесторке.

„Терен је био прилично тежак, читам, категорије треће. Као и код осталих бригада, резултати нису у прво време задовољили. Били су испод одређене норме.“

За ипак, када се будете провели за Брчко или Бановиће поред тринаесте деонице (памте ли људи деонице од пре десет година) погледајте на пропуст. Можда још ту пише: „Тринаеста ударна београдска

студентска бригада „Стеван Наумов“, заборавићете на новинске чланке који нису говорили о ударницима.

Гледате ли бетонске пропусте док путујете? О чему мисле путници када путују? Путници када путују гледају кроз прозор у даљину. Путници када путују замљени су. Има путника који на неким пругама у неким тунелима уздрхте и ти путници гледају у све пропусте и насипе.

О тунелу једном

Извијена пруга пролази кроз дубоко усечено брдо. Чак на петнаест метара далеко пуца земља. Претећи зевају дубоке шкарпе, земља јуриша на колосек, а људи подмећу своја рамена; подмећу греде, цементне зидове подмећу, даске које пуцају подмећу. Па је борба даноноћна.

„Када би на филму био снимљен само један радни дан на тунелу, каже неко, тешко би ко поверовао да то ипак није мало дотерано.“

Копа се шест или седам метара испод раније постављеног темеља. Да би земљу избацили, три пута је пребацују с лопате на лопату. Не виде се омладинци

Грци, који под земљом копају, песма се само њихова чује. И сви је прихватају.

„Само да воз не стигне пре него што они заврше тунел.“

Новембар, шести дан. Прекинувши тробојку, ишаран паролата и графикама, натоварен симболично угљем, захуктао се. Први пут. Сада је пред тунелом. Воз.

Пре месец дана на овом месту лежале су хиљаде кубика испуцане глине и лигнита. Превозији усек деведесет девет се срушио. За тридесет дана невиђене борбе по снегу, мразу, киши и блату изграђен је тунел број три.

Воз је хуктао ишаран... ишара... ишар... иша... иш... и... и ушао у тунел, па онда изашао, прошао кроз тунел.

А неко је рекао, сећамо се како је неко песму рекао: „Само да воз не стигне пре него што они доврше тунел.“

1947

Година је прошла.

„На састанку Шестог пленума Централног већа Народне омладине Југославије, друг Михајло Швабић је одржао реферат: „Изградња Омладинске пруге Шамац—Сарајево“, где је подвукао... Угаљ и гвожђе.“

Тиме је најављена нова победа напора.

Угаљ и гвожђе.
У Долини Босне, око Вареша, богата су налазишта добре гвоздене руде. Недалеко одатле, око Какња и Зенице—угаљ. Ту негде у близини, за коришћење гвоздене руде и угаља, треба изградити металургиска предузећа...

И није то све. И није.

Изабран је одбор за формирање студентских бригада. Новине су поново испуњене акцијашким темама. Објашњава се економски значај пруге, говори о задацима студентске омладине у њеној изградњи. Инвалид Александар Илић, студент медицине, пошао је на пругу, пријавило се 159 студената прве године Фармацеутошког факултета, организован је шоферски курс за студенте, изашла је из штампе књига В. Влатковића: „Велешке са пруге“—„Књигом и пијуком“ постала је парола београдских студената. Једнога дана је забележено двадесет и шест радних бригада, а већ неколико дана касније формирана је, после мартовских испита, тридесета студентска београдска бригада.

„Овако код нас раде“

И поново... Кубици, прелазе заставице, ударне чете и бригаде, и послови ван предвиђених терена. Ван предвиђеног терана? То је тако само на први поглед.

„Прва група већ је кренула у Равно Село. Треба пружити помоћ при жетви једном сиромашном сељаку.“

„Нас десет хемо везивати снопове, а других десет носити их на одређено место“— каже градитељ Добривоје Јовановић.

„Сељак се слаже са расподелом посла. Рад почиње. Снопова је све више, али ипак нешто запињемо.“

„Другови, боље да везујемо снопове пругом, то је брже; код нас у Србији тако раде.“

„После неколико часова њива је пожњевена. Сељак нас испраћа. Маше и довикује: „Довиђења децо, хвала вам, уштедили сте ми четири радна дана!“

Четири радна дана. Чуо сам то већ негде...

Десетодневни „налог“

1 август 1947, Љешово.

Данас смо добили десетодневни налог из деонице. Предвиђено је да за осам ефективних дана уградимо 960 кубних метара земље, па онда планирање... На бригадној конференцији дали смо обавезу да хемо завршити овај посао за шест дана.“

2 август.

„Радио на мосту и на насипу... Они што су радили на насипу пребацили су норму за 115% уградивши 243 кубних метара земље. За два дана у насип је уграђено 525 кубних метара земље. Значи, урадило се више од половине.“

7 август.

„Промене у бригади. Наш досадашњи командант додељен је на другу дужност. Сигурно опет за команданта неке друге бригаде.“

„Четврти дан се већ такмичимо да пребацимо норму. Радили смо на насипу. На завршним радовима.“

„Тако је бригада за четири дана извршила свој десетодневни налог пребацивши га за 104%.“

9 август.

„Други десетодневни план.“

13 август.

„Последњи дан да пребацимо норму нашег другог десетодневног налога за свега четири дана.“

15 август.

„Други дан нашег трећег десетодневног налога...“ Гледам прашњиве корице дневника: „Четрнаеста београдска студентска два пута ударна бригада Махмут Бушатлија“ тамо пише.

Две пруге и на њима, и у њима сељачић Алија, који је онда, пре десет година, први пут видео лекара у своје село. Који је био нестрпљив да путује, па дограбио колица. Доживео је онда нешто при пут. Нешто што пре тога није познавао. Сви ти младићи и девојке, бригадири, живели су један нови живот онда први пут. Све што се тада урадило било је први пут. За све њих је то био само почетак нечега што је долазило, чији су мирис и чију су топлину већ осећали.

А кажу да Алија није припадао ниједној бригади. Био је, значи, у неку руку бригадир космополита. Кажу како је само долазио на трасу, сваког дана је долазио, везивао је ту свога јарца и тражио да му дају колица да гура. И како се једнога дана, причају, заплакао пред лекаром, кога је први пут видео у животу, па су после тога о њему и у новинама писали.

Бане Јовановић

ОЖИВЕЛА СЕЋАЊА

Овај град што се на сунцу размеће својом висином и белином, што у ноћи хиљаду својих жутих, четво роугластих очију упире у мрак, даровала је шакама својим младост младости.

Становници овог града о бично кад је сунчан дан шетају уз благи бежаниски успон путем којег су руке бригада пружиле у недоглед. Увек кад прошетам овим путем и када највише крај пољане усечене у брдо, сетим се строја барака у којима је некад младост царовала. Очима тражим на изванредној пољани ме сто бараке моје бригаде. Сећања надолaze набујало.

Ту на пустој пољани нема више логора, ни витких јарбола са тробојницама дизање рукама најбољих. Умукнуо је зов труба и пишталки. Остала су само сећања и испод брда један нов град.

— Ту где је сада Студентски град, живо ми је причала девојка са веселим очима, — биле су баште са купусом. Дошла сам са

ТУ ГДЕ ЈЕ БИО ЛОГОР САДА ЈЕ ПУСТА ПОЉАНА. — УМЕСТО КУПУСА НИКЛО ЈЕ ОСАМ ПАВИЉОНА. — „ГРАДИМО СВОЈУ КУЉУ“.

бригадом и остала да радим у Новом Београду. Ка да су бригада отишле, као оно кад птице у јесен оду, било је унаоколо све пусто и празно...

У продавници у реду, старац избораног лица са бокалом у руци стрпљиво је чекао да купи млеко. Не знам како смо почели разговор. Причао ми је:

— Овде где су ваше зграде, били су повртњаци са неколико троних баштованских кућица. Иначе, цео овај терен је био подводан и сав у рупама од ровова. Сећам се када је вршена експропријација земљишта. Баштовани су се опирали да напусте своје баште и ако су добијали накнаду.

Старац је усхићено причао о омладинским брига-

дама и скромно се похвалио: „И ја сам овде са фронтонцима истозарао цигле.“

У јесен 1948 године последњи купус је сасечен. Баштовани су се за увек опростили својих башти и кућерака. Уместо купуса, за две године никло је осам павиљона.

Добио сам од пријатеља комплет листова „Нови Београд 1949 год.“ Сећам се тих листова уназад шест година. Сваки лист је доносио радост некој бригади. Очи градитеља су мирно и нервозно тражиле име своје бригаде са једним питањем: Да ли је ударна?

У тим листовима забележена је једна година стваралачког полета југословенске омладине. Једна го-

дина борбе за сваки кубик земље, за сваки спрат више.

Двадесет седми јуни 1949. На трећој страни листа крупним словима је пи сало: „Крајем октобра Универзитетски град примиће 4000 студената. — На другом блоку зидају се већ трећи спратови.“ И даље следе речи: „...Универзитетски град постао је велико попрште на коме омладинске и фронтонске бригаде и стручни радници кроз испуњење својих планских задатака бију велику битку за побољшање станбених прилика наших студената, за побољшање њиховог живота и учења.“

„Већ првих дана студентске бригаде показале су видне успехе у раду. Готово све бригаде пребацују норму. Нарочито се исти чу: Бригада економског факултета „Владимир Перић — Валтер“ која је 4 јула пребацила норму са 346%, бригада ВПШ и Правног факултета „Ђуро Стругар“ која је 5 јула пребацила норму за 147%, бригада медицинског факултета.“

10 августа 1949. Једно од

највећих жаришта рада, градилиште број 9, имало је свечан дан. На митингу пред 10.000 људи радном колективу „Студентског на сеља“ предата је заставка Савезне Владе... „како знак народног признања за изванредне заслуге.“

Новембар 1949. Хладна, кишна јесен. Кошава је за бадала честице цигле и песка у очи. Блато се несносно ледило за ципеле. Зграда још нису биле под кровом. Више-месечни труд требало је спашавати, а бригаде су биле отишле.

Студенти су притекли у помоћ. Спремни на напоре дошли су са речима: „Дошли смо да градимо своју кућу.“

Поново су се залепршале заставе прослављених бригада „Владимир Перић—Валтер“, „Драгица Правица“, „Ђуро Стругар“. Дошле су и бригаде ванредних студената. Логор на брду је оживео. Градилиште је поново врвило од рада. Забректале су још живе мешалице.

У хладну кишну јесен 1949 године забележени су подвизи вредних дивљења. Кошава, киша и мраз су били савладани.

Између павиљона срео сам позаника, пословља. Као и пре шест година био је здепат и дебелушан и још увек је био на истом послу.

— Здравом! Познајеш ли ме? — упитао сам га. Он ме је хутке гледао и присећао се.

— Сећаш ли се шабачке бригаде?

— Стотине њих је прошло овуда, а шест година је од тада... Изменио си се. Имали сте вредну бригаду. Волели сте по некад да процента ради додате или преправите неку бројку... Ваљда си задовољан. Сад живиш у кући коју си градио. Ех да није било оне резолуције и оне блокаде, не би ме видео овде. Све ово, — руком је показао на округлу зграду, — било би готово.

Они који су дизали зидове ових павиљона, када се сретну са њима осете у себи понос. Њихове очи траже, упорно траже нешто своје уграђено у озим зидовима.

Андреја МЕРЕНИК

pro et contra

sa studentskih galerija

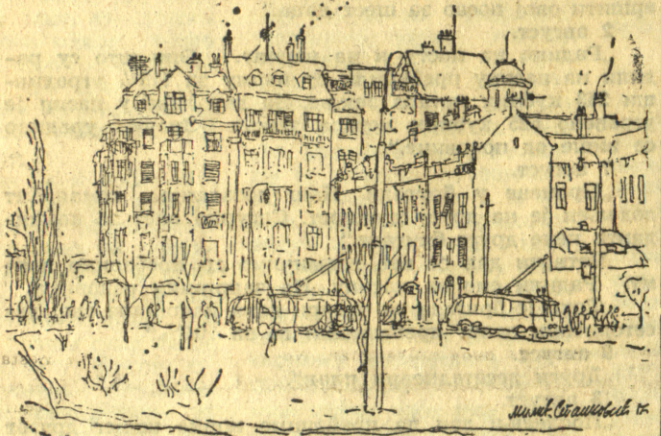
POZORISTE TRAZI NOVOG KIR JANJU

Uz poslednju premijeru Narodnog pozorišta

Tek kada se gleda delo koje ima svoju već ustanovljenu i neosporavenu vrednost, delo koje je opšte poznato i čak postaje pojam, lako je uočiti odakle počinje pozorišna umetnost. Dok prosečan gledalac na pretstavu novoga komada ide da bi saznao novu istoriju, da mu se na jedan umetnički način ispričala priča koja ga trenutno jedino zanima, dotle i on ovoga puta ide da vidi »kako Raša igra Kir Janju«. Znači da svako u sali ima već jednu svoju pretstavu o Sterijinom tvrdici i da ga zanima hoće li se ona poklapati s onom što će biti prikazano na sceni. Literatura se jasno odvojila od pozorišta, interpretacije. I, kada gledalac koji oseća ali ne istražuje razlog svojih osećanja, kaže »valja« ili »ne valja«, biće to jedan od retkih slučajeva kada se ova primedba odnosi na pozorišne umetnike.

Umetničko delo živi tako što biva stalno tumačeno na nov način, što za razne epohe pretstavlja izvor različitih inspiracija. Kod pozorišnog komada se to samo može najjasnije zapaziti. Dok pri čitanju književnog dela čitalac vrši sam interpretaciju, potpadajući, naravno, pod uticaj raznih vrsta (ali ipak ne toliko da se ne može reći da nema knjige koju su dva čitaoca shvatila na isti način). Pri spremanju pozorišne pretstave jedna grupa umetnika bavi se sugeriranjem određenog tumačenja gledaocu. U tom se ponekad uspeva toliko da ovaj, kasnije, čitajući komad, nije u stanju da prepozna lik koji je gledao na pozornici dok njegov afektivni odnos prema njemu ostaje onakav kakav je stečen na prvoj dobroj pretstavi.

»Kir Janja« u režiji Branka Gavele nova je faza u životu ovog popularnog scenskog dela. To je, pre svega,

MILIĆ STANKOVIĆ: IZ BEOGRADA

tumačenje koje je u skladu sa savremenom težnjom da se ličnost čoveka, njegove psihološke reakcije, što više objašnjavaju društvenim uticajima, da se nikada ne prepostavlja urođeno, pataloško, monstrozno. Tako je Kir Janja Branka Gavele i Raše Plavovića, ako se može tako reći, neka psihološka žrtva prvobitne akumulacije, čovek koji se od rane mladosti bavi trgovinom, nesigurnom karkva je tada bila i, kako je skučenih sredstava, očajnički pribegava svim potezima koji mu mogu doneti makakve imovinske koristi. On se iskustvom i posmatranjem uverio da život trgovca nije nimalo obebeđen od iznenadnih opasnosti i svojom nejakom inteligencijom pokušava da ih predupredi. Međutim, on im isto tako ne zna ni pravu pridođu te ih očekuje sa svake strane, srljavajući tako, iz preteranog opreza, u nove gubitke. On, čovek kome uloženi kapital može svaki čas da propadne na neočekivane načine, zaista je rasturban, stalno zabrinut, pa i sujeveren ali nije nastrano zaljubljen u dukate kao takve. Scena brojanja novca bila je odigrana tako da pokaže nekakvo Janjino estetsko zadovoljstvo pri posmatranju sredstva kojim se može još obogatiti — istovremeno i dokaza njegovog uspeha, dokaza potrebe da postoji. Ispod te glavne zauzetosti bogatjenjem i održavanjem bogatstva, ova pretstava otkriva i Janjinu potrebu za saosećanjem kojom su, pored sujeverja, motivisana i njegova stalna vajkanja zbog poslovnih neuspeha. Zato se i pazilo da trenuci njegove neizvesnosti prema ženi ne budu neukusno smešni.

Kir Janja je tako prestao da bude nestvarno oličenje jedne pasije ali je izgubio i mnoga za komediju bitna obeležja. Desilo se ono što se često dogodi kada se objašnjenje vremenom i društvenim prilikama isuviše dosledno i isključivo sprovede. On više nije, sem po iskvarenom jeziku, određena ličnost, umetnički tip. Jer, kao ni život, i umetnost ne trpi suvođenje živog čoveka na proizvod, posledicu uzroka i uslova sredine, već radi uverljivosti, radi zanimljivosti traži da on ima sopstvena, urođena obeležja čiji uzroci nisu tako očigledni, obeležja koja ga čine baš tim i takvim, bez obzira na to što on pripada grupi ili sloju čiji su ponašanje i sudbina društveno determinisani. Ovo ne treba pogrešno razumeti. Jasno je da je ovakvo tumačenje kir Janje u svakom slučaju prihvatljivije, humanije od svih onih koja su iam s naše pozornice poznata. Jasno je da je trebalo izbeći odrpanog monomana, ali izgleda da je ovo samo još pokušaj, samo ukazivanje na put kojim se jedna puna ličnost, ličnost u komediji, može izgraditi. Jer, niz uspehli detalja nije još ugrađen u celinu, u novog Kir Janju koji bi svojim imenom označavao takvog i takvog tvrdicu.

Raša Plavović je ovako skiciran lik ostvario ne naročito živahnim gestom, dao je jednog sitnim brigama utučenog Kir Janju. Dok je na pojedinim mestima (predlog da se za njega skupljaju priloge, razgovor s Mišićem o Juci) uspeo podvlačio beznačajnost toga čoveka i detinjastu »prepredenost« njegovih zamisli, ponekad su iz Plavovića probijale njemu svojstvene »demonске« reči. One su, naročito za gledaoce koje je to potsećalo na ranije uloge istog glumca, značile da u Kir Janju ima nečeg jačeg, dubljeg od »spekulacijom« pristisnutog čovečuljka s histeričnom strašću da bude sažaljevan. V. D.

KULTURA i UMETNOST

ISTORISKI ROMAN

OTVORENO PITANJE KNJIŽEVNOSTI

O istoriskom romanu kao u zem rodu naše literature, koliko je nama poznato, veoma je malo raspravljano u našoj javnosti. To naročito važi za problematiku istoriskog romana o istaknutim ličnostima iz prošlosti jugoslovenskih naroda.

S druge strane dobar istoriski roman, a osobito onaj u kome se obraduje značajna ličnost, retka je pojava u jugoslovenskoj književnosti. Dela, kao što je »Na Drini ćuprija« čiji je sadržaj kvalitetno uobličavanje likova i zbijanja minulih epoha, ima nedovoljno u poređenju, ne toliko sa romanima savremene tematike, pošto je roman uopšte naša bolna tačka, nego sa ostalim rodovima književnosti. Roman o velikim ljudima istorije, koji bi zadovoljavao estetske i idejne kriterijume, mi i nema mo. Najveće dostignuće je »Seljačka buna« od Augusta Senoe, s tom ogradom da je u njemu analiza Matije Gubeca manje za stupljena za račun produbljavanja ostalih ličnosti i kolektivne psihologije doba. Pored toga, u ovom romanu su došle do izražaja slabosti romantizma. Ostali više biografski romani su ili su više romantičarski, kao što je Kumićeva »Urota Zrinsko-Frankopanska«, ili su umetnički bez vredna, naprimer »Car Dušan« od Vladana Đorđevića. Trilogija Stojana Zivanovića o Karađorđu, Hajduku Veljku i Vujiću Vuliću, iako je stilski na visini, o čemu ćemo kasnije govoriti, idejne je neprihvatljiva zbog karikalističkog shvatanja istoriskih ličnosti i pogrešnog tumačenja istorije.

Ako bismo postavili pitanje literarnog tretmana naše istorije sa marksističkih pozicija, onda bi situacija bila još gore. Mada napisani neki bolji romani o ljudima i događajima iz Narodne revolucije, do sada još nemamo romana o njenim centralnim ličnostima. O ranijim periodima i velikim ljudima, na primer iz srednjeg veka ili Srpske revolucije, ne postoji ni pri povetka, a kamoli roman.

Svakako da je za nas danas prvenstvo pitanje za vremenih tema u kojima se takode oseća priličan nedostatak. Ali i nerazvijenost roda istoriskog romana je veoma značajan problem o čijem rešavanju treba raspravljati.

Najpre, u našoj buržoaskoj historiografiji ima dosta monografija, rasprava itd. koje su reaktivnari interpretatori. Napored s tim nam pritiskuje na sa pseudohistoriskih romana u kojima se iskrivljava jugoslovenska istorija. Ranije generacije su, stoga, a posebno usled istoriskih šund romana, koji su pristupačniji široj publici, nego stručne istoriske stvari, usvojile krive pretstave o mnogim pitanjima naše istorije. Te pretstave se silom prilika, kroz svakodnevi život prenose i na mlade generacije, kojima se istorija uglavnom predaje u opštim linijama na progresivnan način, no koje za pojedine nje-

ne faze mogu naći veoma malo naprednih stručnih rasprava, a istoriske beletristike skoro nimalo. Njima ako žele da čitaju roman o caru Dušanu ili o naseljavanju Slovena na Balkan, kao i njihovim očevima, stoji na raspolaganju Đorđevićev »Car Dušan« odnosno Finžgarov roman »Pod slobodnim suncem«, koji je napisan toplom i površno za naše današnje zahteve, a osim toga je pod jakim uticajem Sjenkovićevoeg »Quo vadis« a.

U našoj savremenoj historiografiji, iako je situacija i dalje kritična, izvršena su izvesna marksistička ispitivanja nekih perioda. Međutim to nije dovoljno za raščišćavanje pojnova. Rod književnosti, koja izaziva mnogo šire interesovanje, nego stručne publikacije i koja plastičnije održava epohu i ljude, može ovaj proces da dovede do kraja. Nije slučajno Marks rekao da je više saznao o francuskom društvu kod Balzaka nego kod svih savremenih ekonomista.

Veliku teškoću za pisanje istoriskih literarnih tvorevina pretstavlja nedostatak monografija ne samo marksističkih, nego i buržoaskih, o mnogim pitanjima iz naše istorije. Takođe nedostaju mnogi dokumenti.

Tek bi potpunije osvetljavanje omogućilo puni zamah istoriskog romana.

Ovim nismo imali nameru da kažemo da je u sadašnjim uslovima nemoguće pisati istoriske romane, koji bi imali marksističku principijelnu osnovu, jer se mogu tretirati one okolnosti i ličnosti o kojima imamo relativno više podataka.

Važno je istaći da pisci i manje poznate istoriske događaje mogu opisivati, zahvaljujući istoriskoj evokaciji. Romansijer, koji nije obdaren za istorisku evokaciju, tj. za uživljavanje u bit događaja i ljudi prošlosti i za njihovo reljefno oživljavanje pred čitaocem, i kad ima na raspoloženju obilje materijala, može stvoriti samo stvar koja deluje mrtvo i veštački. Mora se naglasiti da je utoliko teže pisati istoriski roman, nego delo sa savremenom tematikom koju autor može neposredno da posmatra i koja je njegovom duhu bliža.

Kada je reč o marksističkoj koncepciji istoriskog romana treba da podvučemo da je nepohodno da se tome posvete čitave studije. Ovdje možemo da dotaknemo jedan od mnogih problema: raditi na istoriskom romanu o velikom čoveku je s jedne strane teže, nego ocrtavati prosečne, tipične likove iz prošlosti. Veliki čovek, baš zbog oreola genijalnosti, izaziva kod buržoaskog književnika težnju ka glorifikaciji i zapostavljanju masa i epohe. Kod pisca, koji je pristalica na-

učnog socijalizma, taj oreol može deljstvovati tako da on radi »idejnošću« šablonski primeni postavke o odlučujućoj ulozi masa u istoriji i velikoj ličnosti kao izrazu vremena i da na taj način svede velikog čoveka na pasivan instrument mase.

Interesantno je donekle razmotriti pitanje jezika u istoriskom romanu. Ako želimo da verno prikazemo jedno doba i njegove ljude, onda jezik romana mora da bude izraz suštine načina govora tog doba. Dakle, jezik dela ne sme biti kopija formalnih svojstava jezika epohe, kako zbog toga što se naprimer roman o srednjem veku ne bi mogao čitati, tako i zbog toga što jezik romana treba da bude jedno od sredstava koje će služiti cilju romana — stikanju duha vremena i njegovih ljudi. Lep primer za to je u sovjetskoj književnosti »Petar Prvi« Alekseja Tolstoja.

Naš današnji jezik je postao apstraktniji i manje oštar. On je mnogo bliži načinu izražavanja ostalih naroda, nego naprimer jezik Prvog ustanka. U ovom članku nije bilo reči o mnogim pitanjima našeg istoriskog romana, naprimer o delima o periodima iz istorije drugih država. Nadamo se da bi o tome bilo reči u diskusiji koja bi se eventualno pokrenula, a to je i cilj ovog napisa. Aleksandar STOJANOVIĆ

ГОСТОВАЊЕ АКАДЕМСКОГ ПЛЕСНОГ ОРКЕСТРА ИЗ ЛЈУБЉАНЕ

ДОБАР ОРКЕСТАР — СУМЊИВА МУЗИКА

Академски плесни оркестар из Лjubљане с правом је београдској публици, навиклој на мање или више, али тек скоро увек нехомогене дез-ансамбле, највише имповоао својом јединствености. Међутим, она није релативна, ма да је уочена поређењем, и то, најжалост, врло драстична уочена. Јер, иако не дела дуго овакав какав је данас, — тек од прошле јесени! — лjubљански Академски плесни оркестар је оркестар у правом смислу апсолутна целина састављена, видело се, од заиста добрих музичара која интелгентно реагује на диригентове (Душан Хрен) интенције. Зато баш никако нису изненађујући високи извођачки квалитети овога ансамбла.

Али, ако су симпатија

публике, освојене том неоспорно веома квалитетном интерпретацијом, свакако оправдане, оне, упућене из вођеним композицијам, односно, прецизније речено, онако састављеном програму, свакако, нису. Извођење на име скоро искључиво оркестарски свинг (Реј Ентони, Лес Браун, Томи Дорси); пар композиција Стен Кентона, усто још у неадекватним аранжманима; никако нису измениле, нити су то могле, карактер концерта. (Неколико, пак, комада домаћих, тј. словеначких аутора од публике су били схваћени само као нужна — да ли? концесија учињена у сврху стварања чисто локалне, и то уско локалне, боје ансамбла. А како би се, уосталом, и могло њихово стављање на програм другоја-

чије разумети, а, богами, и оправдати, пошто оне то — изузев једне Бојана Адamiche — својим другим квалитетима, не заслужују!) Чини се да студентски оркестар не треба, чак да не сме да буде, ако не више, а оно бар само „плесни“, баш зато што је студентски.

Гајити овакав десет херарзедних извођача — изузетно ли се ансамбли творца тога стила, — цез који је већ одавно достигао своје највише домете, данас када се цез ствара на неупоредиво богатијим основама, када све више усваја оно што су за музику освојили Хиндемит, Вела Барток, Прокофјев и остали класици „модерне“, заиста никако није сврха оркестра младих. Нарочито не оваквог, доброг оркестра. Пр. П.

ДВЕ СТОТИНЕ ГОДИНА ОД РОЂЕЊА ВОЛФГАНГА АМАДЕУСА МОЦАРТА

ВЕДРИНА ЛУТАЊА

Више или мање претенциозна тврђења о јединству животних и стваралачких феномена у уметнику и о неминовном постојању опште познатих закључака, које не треба мењати, чини вечни али и нужни баласт сваке величине који је неодвојив и од самог Моцарта. Човекова склоност ка више или мање садржајној доколици и незајажљива жеља за ефектним, вероватно су уплели и у Моцартов живот понешто што изгледа само морцатовски. Јер уметник би требало да понекад има бар десет живота па да живи и умре по свим комичним и тужним причама, које маште других стварају у часовима пријатне незаузетости.

Салцбург, родно место Моцарта, садржао је у својој скоро палањачкој монотоности, немачки минуциозној и још пуној чудних склоности рококоа, једну неваикаднаше велику осетљивост за најтананија духовна трептања, која је једино музика била у стању да изрази и задовољи. Та општа склоност према музици људи који су окруживали Моцарта, још и више је појачавала његову музичку осетљивост. Први несташне детиње игре и први изрази утисака и сазнања, претстављали су музичке импровизације, које су мада хаотичне услед непознавања одушевљавале својом местимичном наивном складношћу и чистотом тона.

Породица Моцарт, мада без јачих музичких традиција, носила је у себи, почев од старог Леополда Моцарта, осетљивост, амбицију и љубав према музици. Неставрне тежње једног недовољно талентованог, али искусног лакеја — музичара, наставиле су се у Моцартовој рано испољеној генијалности и нешто сувљој и скученијој музичкој способности његове старије сестре Нанерл, тражећи у њима допуну за своју личну просечност. Дилижанси, брзи само до те мере да не лишавају путника уживања у оном чим сестре, носили су седмогодишњег музичара и остале чланове тада малобројне породице у нова поднебља. Она су пружила бо-

гатство непознатих звукова и сусрете с другим темпераментима, почев од педантних Немаца, разумних понекад до тих граница, када и сам разум изгледа апсурдан, преко јужњачких устрепалих Италијана, безбрижних Галя, који су још огрунги кожом знали шта значи добра шала, до уздржано префињених енглеских племића.

Све непријатне стране живота „чуда од детета“ нису за читавих десет година непрестаних турнеја по западној Европи испрпили Моцартов дух и лишили његове композиције ведре осећајности која са њим добија своје класичне вредности. Чаробна детиња грациозност и једноставност његових првих менуета и мањих соната, уступила је временом место обимнијим музичким облицима који досежу у то време чак до опере, наговештавајући једну дубоку тонску речитост.

Иако мода „Вундеркинда“ није у то време као у XIX веку постала мучни манир несвесног упропаштавања талената, она је на Моцарта окушала нешто од своје варљивости и претстављала „праву Прокрустову постељу за његов темперамент који је био мењан према људима емфатичких обожаваалаца“. Ефемерност срећне судбине сваке дејне генијалности, која се цени једино док изгледа „чудна“, није мимоишла својим несрећним обртом ни овог композитора, оставивши за собом само болну могућност сећања и нешто од жељеног искуства.

Искрени, али скучени Салцбург после пријатних година лутања, изгледао је комично мали Моцартовим амбицијам и то не амбицијам буквално схваћеним, колико тежњама за довим и пунијим доживљавањем. Беч је требало да буде у машти уметника „обећана земља“ у којој ће скривена или призната надања моћи да добију свој стварнији израз. Сматран по неком неписаном правилу за град снажног музичког темперамента. Беч је склонији ласцивинијим француским комичним операма и полубесадржајним италијанским „BUFFA“ — ма примио је Моцартова музику с непојамном равнодушносту „Фитарова женидба“, на пример, стварана по духовитом, местимично фриволном либерту позоришног пеника Лоренца Да Понтија која је из „BUFFA“ опере извукла врхунске могућности, измамила је само једну, индиферентну и безначајну белешку у новинама, да ју је „компоновао господин капелмајстор Моцарт“, уз неколико формалних обавештења о либерту из куртоазје према његовом ствараоцу, што није повлачило за собом ни одобравање, а још мање признање. Смелост Боаршевог текста по коме је стваран либерто, а који је животном принципу француског друштва „après nous déluge“ дао оштру комичну ноту, освештен Моцартовим смислом тананог психолошког нијансирања музичког колорита, није био близак уметничким интересовањима-

1. Написано 15. априла 1948.

О поезији, о Давичу, опет

(ОСКАР ДАВИЧО: »ФЛОРА«, НОЛИТ, 1955)

Оскар Давичо

Хане и чаровитог сна у маршу. Не зато што је то читалачка помама, и што је једно дело, чак и као нејасна нафта понекад шикнуло поред нас, већ зато што је реч биљна и пилана потекла делом тим, треба увек држати на длану савремености песме тешке као сан рабадије и лаке као рођење вилинског коњица.

Осебујни активизам Давичов развио се у насушни поетски чин. Његовом руком вође језик (закидашнице постао је „вино јуриша“ поплава, лавез, тај фун, лишће, „члан пролећа“, кука и мотика, стадо и пастири, лутке и војници. Из њега се извиломла деначко оправдане сна целог света („У оку ми цело средоземље дремље“), са њим смо научили да будемо жедни времена („За кап непознатог, дати све познато“), његова похлепна попка је: „Уопштено се живи волећи једног само.“

Ако је „Вишња за зидом“ најзрелија вишња на ше јаве, ако је „Адамило“ поема од самог човештва, ако је „Хана“ најлепша крчмарница којој безреверно у сну походимо, онда је „Флора“ радијумска свежина и љубав голема, преголема. „Флора“ је сензуална и силовито лепа у свом „несложном складу“, у својој шатровитини, високом виду искрености. Она је превасходно говор великог града. Начињена је од високих антена, дугих степеништа, зашлепујућих сијалица, од архитектуре човека ратног и поратног. Ипак, ту лебди нешто тешко зеленило, неки тахијански вал свежине и разлиставане мишића у слободнијем од свих простора. Једанаеста „Флора“ достиже узарену речитост друге „Хане“ (мислим на делове циклуса). На антологском длану зар не би гордо стартовале песме: „Сама“ (љубав из петник

жила), „Обичаји сна“ (какви снажно буђење!), „Слутња“ (какав подвиг ма шта!), „Неоправдана незнања“ (метафоре играју ту лепетом земљотреса!).

Иако је често реторички засињена и заморна ланчаним системом метафора, „Флора“ је јогунасти лет у нове емоционалне области. Она је један од најлепших излета сна и оне свешћујућа, рекаровски ружичаста поезија тела.

... Флора са осамнаест усана и двадесет псећих зеница из којих гурајући се куљају на свет ружичњаци и људи“.

А пошто је достојна близнакиња „Хане“ (што никако не значава са сличности бројне), електрички жарко распетала „Флора“ дочекује нас одмах топло-крвно и маштовито. Она сунча или грли љубави мушке и женске, она од свих младости бира најмлађу, она је као чокот тамњаница која се уз урнебесну солидарност стражиловског Бранка, бере из збирке у збирку. Богатство вида овде је обогачено кококом апстракције. Велике романтичне речи постају вртоглаве, бивају новије и верније када се ставе наглавце, када после хиљаду мушких нежности дође најсвежија, хиљадуштра.

Читав изражајни систем, грађен несташношћу и разналошћу исто колико и раздрљеном маштом детета и војника, подиже вредности ових песама чија се насушна речитост не може мерити са романтичарском агонијом. Има дубоких уздаха, великих јодморничких трка по крви, опасних виража, барокних апстракција; има мисаоних јуриша од росе звечеће до густог афричког тла, али је реч спасоносна, јер уме чулно да се прџвазилази. Богата у звучним, визуелним и мирисним сензацијама, ова поезија је садржајно накрцана и помало осмењута, што бризга из нафтеноских поља најбоље нам љубавне лозе песника. Ко ће жалити своје време извојштено читањем маслињаве „Хане“, кршевите „Србије“, љубљачке „Баладе о сну сеоских девојака“, и сада биљне и меснате „Флоре“. А читање то право је летовање, летскање од главе до пете.

Давичо није изневерио себе, није пропустио своје неимарско хутање, није се лишио стваралачке паролне „За кап непознатог дати све познато!“

Милосав МИРКОВИЋ

Raspevana hronika

(MIRKO MILOJKOVIĆ: »KRV NA LIŠĆU«)

Knjiga »Krv na lišću« je van svih poznatih klasifikacija. Sudeći po poznatim ličnostima čija se imena pojavljuju, rekao bi se da je knjiga pedantno vodeni dnevnik u kome su registrovane sve bitke, svi podvizi, porazi i kretnosti koja je doživio ili o kojima je čuo pisac ove knjige. Međutim, način na koji je taj pribeleženi materijal donet čitaocu izlivače već pri prvim stranicama njegovog divljenja. Nesvakidašnje su mnoge karakteristike ove knjige čak i kad se govore o umetničkoj prozi. I pored detalja i ilustracija koje se prenose iz života, ima u ovoj knjizi opisa i psiholoških osvetljavanja koja odgovaraju na naše najviše zahteve.

Ne znam kako, ali se jedan skorajši članak Dobrice Čosića kod mene poveo sa ovom knjigom. Ako je Dobrica Čosić odlučno i energično zahtevao da se o četnicima napišu studije, psihološke, sociološke i druge, u ovoj knjizi ima mnogo podataka koji bi poslužili u takve svrhe. Citiram vanredan opis četnika: »Njihova lica izazivala su strah i odvratnost kao da su za to bila naročito maskirana. Zarasli u duge brade, s perčinama umišćene kose niz vratove, sa ogromnim čupavim šubarama, i nekim bolesnim pijanstvom u očima, u kojima se krv mešala s rakom — bili bi najgori i u svakom velegradskom podzemlju sveta.« Surovošć koji četnici čine opisane su u ovoj knjizi dosledno bez zataškavanja i to daje ovoj hronici naturalističke nijanse. (Ne znam odakle ovaj neopravdan zahtev da jedina ovakva knjiga bude bez naturalizma. Mislim zbog nekih stranica, gustih i raspevanih, posele kojih van ne pada na pamet da se tu radi o »preslikavanju života.«

Možda je mnogo važnija strana ove knjige — veliki heroizam partizana. Nekoliko najkrupnijih obračuna (šest stotina četnika na osamdeset partizana, ili druga borba na život i smrt kad se ne zna pobednik pa obe strane napuštaju bojište) podiće ču nama neki pietet, neku potrebu za priznanjima. Jer ima danas ljudi kojima se čini da je i računavanje jedne ratne godine u dve godine službe — neopravdana privilegija. Knjiga dolazi da nas, deset godine posle rata opomene na herojstvo, na samoizrtavanje boraca, na veličinu malih ljudi uslovljenu ratom i velikom privrženosti ideji. A opisi trenutaka koji od običnog čoveka traže nadljudske podvige transponovani su nenametljivo, negde čak i anegdotalno.

Miloković skraćuje pričanje, kratkim, svim rečenicama obeležava kretanje jedinica, koncizuje naraciju. To je jedna od neopredeljivih mana ove knjige koja ponekad ispadne i kvalitet u odeljku Četnici s Ne ratve kad se na tri i po stranice sažme čitava povest). Najlepše stranice ove knjige pripadaju opisima bitaka. Evo jednog detalja: »Na brisanju čistini pod samim visom pao je prvi otkos. Krv je mlazovima prsnula iz rasećenih vena, natapala sasušenu travu na vrelom suncu. Ustunuknuli napadači s no va su se zaleteli, ustrčali na vrh, i opet se skotrijali niz padinu. Ili ovaj: »Leševi su zastirali Rudnik, i on je ličio na zelenu dolinu koju je neko, zlovoljan, isprekoo katanom.«

Međutim knjiga je sačuvala nekoliko ličnosti, stvorila od njih umetničke oblike i čitaocu će biti teško da ih zaboravi. Grozdana, ljubavnica u ratu, prkosna i strmoglavna, ubija se da ne bi štetila pokretu. Pa lepa devojka »Tenkić, ili Parač. Đole. Darinka Radović, seljanka iz Sumadije, je gledala kako joj kolju obe ćerčice i nije odala partizansku zemunicu. Neustrasivi Lika, mnogobrojni obavestajci, kuriri. Svi oertani živi, sagledani ponekad sa samo neko lico rečenicama.

Knjiga »Krv na lišću« je napis o partizanskom ratovanju u pre delima koji nisu Sutjeska, Kozara, Banija... To je Sumadija u borbi, plodna nabreklia, teška u kojoj je partizanski pokret gonjen do istrebljenja. Jedinice su prelazile Drinu, odlazile iz tog legla četnika. Partizani su imali da se bore sa četnicima, ljotičevcima, nedivčevcima, Bugarima, Nemcima. Nerav nopravna borba zahtevala je ne moguće. I to je u »Krv na lišću« vešto i značaki opisano ta ko da će uzbuditi čitaoca.

Mirko Miloradović

levi rakurs

Ah, taj viski

Tri engleske filmske komedije

Amerikanci imaju Deni Keja i Reda Skeltona, Francuzi Fernan dela i Morisa Ševalijea, Italijani imaju Totoa i Makarija — Englezi nemaju svoga komičara. Možda će oni reći: Zato imamo Lorena Olivijea. To je tačno, ali reč je o komediji. Američki komičar uz to su redovno i stepingrači i dobro pevaju. Džez muzika kombinovana sa lepm ženskom uglavnom i čini primamljivost američkih komedija, inače lišenih i najmanje suptilnijeg humora. Rene Kler je snimio »Cutanje je zlat« i dao obrazac za pravljenje filmske komedije, i nedvosmisleno pokazao superiornost svoje nacije nad ostalim zapadnim kinematografima. Kada je reč o humoru, Italijani svoje komedije znaju da začine južnjačkim temperamentom, duhovitim, vrlo često lasativnim dijalozima, što je za publiku garancija da će se slatko smejeti. Gledajući engleske filmske komedije, čekamo pola sata da bi se nasmejali. Možda nisam u pravu, ali Dikensovi romani mirišu na plesan, a engleske komedije na salone, frakove, cilindre i kočije. Hoću da kažem da humor

nula pažnju na važna mesta. Ta ko je velika scena na diplomatiskom balu, u kojoj je Soova satora najžešća, dobila u svojoj plastičnosti. Osetili smo da je tu vrhunac »komedije« i da se mora nešto desiti. I zaista posle ovog događaja, mala prodavačica cveča od koje je nastrani naučnik načinio damu morala je da se zapita šta će s njom da bude. So kao da je htjela da kaže, nije dobro biti ni idealan čovek u jednom svetu koji nije nimalo idealan. Još jedna scena u filmu psihološki je vrlo izrazita, kada devojku prvi put uvode u »društvo«, ona izaziva među prisutnim neodumicu. Kao izraz toga svi odjednom počinju da mešaju čaj, što pretstavlja vrlo fino rešenje napete situacije.

U drugoj komediji, radnja se odigrava za vreme rata, među Skotlandanima na jednom ostr-

LESLI HAURD I VENDI HILER U »PIGMALIONU«, RAĐENOM PO ISTOIMENOM SOOVOM KOMADU

treba da bude univerzalan. Novinarski vic, recimo, ta najnja vrsta humora, postići će željeni efekat i trajniju vrednost samo onda ako je razumljiv svakome, ako izmeha nedostalke koji nisu strani nijednom čoveku. Englezi su suviše zatvoreni na svo me Ostrvu, suviše vode briga o sebi da bi mogli da misle i na ostale ljude. Možda nam je zato i njihov humor tuđ, a dobre komedije vrlo retke.

Manje više sve filmske komedije koje smo dosada gledali oslanjaju se na dijaloge, oni su nosioći komičnosti stvaraju zaplete i pokreću ličnosti filmova na delanje. Ne koriste se izražajna sredstva filmske tehnike, montaža na prvom mestu, čime bi komika izgubila svoju zavisanost od dijaloga i poprimila specifičan vid moguć jedino na filmu. Tako u američkom filmu »Nesretan snimatelj« u jednoj sceni vidimo ženu koja govori, ali mi ne čujemo njen glas, već glas čušte. Ovakav filmski trik veoma je efektan. Međutim, u engleskom filmu »Važno je zvati se Ernest« radenom prema komediji Oskara Vajlda reditelj, Antoni Askvit ceo film je podređio dijalozima i snimio pozorišnu pretstavu, istina vrlo ko-rektno, ali to je bilo pozorište a ne film. Setimo se Vajlerovog »Prznika u Rimu«. Ima tamo jedna scena izvanredna po humoru. Kada princeza hoće da kupi cveča, a nema dovoljno novaca, cvečar joj poklanja jedan cvet. Zamislite, on, cvečar poklanja cvet njoj, princezi. Ali, vratimo se engleskom humoru. Svojevremeno smo gledali »Smeš u raju« za koji je u ovom mestu rečeno da je »smeš dvorske budale«. S pravom. Jer, u filmu se junaci pokoravaju testamentu svoga rodaka — šaljivdžije, i izvršavaju njegove nemoguće odredbe da bi dobili deo nasledstva. Na kraju se ispostavlja da nasledstva i nema! A svi su oni vrlo dobro poznavali svoga rodaka. Gde je tu humor?

Na festivalu Britanskog filma u kinoceti imali smo prilike, između ostalog, da vidimo i tri komedije, tri različite i po sadržaju karakteristična filma. Prvi je raden po Soovom Pigmalionu, i pretstavlja primer uspešne adaptacije pozorišnog dela na film, drugi »Na pretek viskija« potvrđuje gore pomenuto mišljenje o lokalizovanom humoru i treći, »Pasos za Pimliko« koji se najviše približio filmskoj komediji. Razmotrimo ih detaljnije. Bernard Šo je za svoju komediju iskoristio legendu o vajaru koji je stvorio idealnu ženu i od bogova izmolio da joj udahnu život. Modernom obradom legend de o Pigmalionu, Šo je, njemu svojstvenom satiričkim okom, posmatrao englesko gradansko društvo. Iskustvo dvojice talentovanih umetnika, Lesli Haurda i Antoni Askvita, pomoglo je da ova Soova komedija sačuva na filmu svoju vrednost i rekao bih čak, da još više dobije u kvalitetu. Oslobođena organsičnog prostora pozornice, komedije je dobila živiji tempo, a kamera je uvek gledaocima skre-

vu. Jednoga dana nestane viskija i celo ostrvo zamre. Ljudima se čini da ne vredi živeti, jer nema njihovog omiljenog pića. Zapleć se svodi oko nasuknog broda punog sanduka sa viskijem. Kapetan obalske straze ne dozvoljava da se brod opjlačka, ali ga stanovništvo izigra i prenese viski na kopno. Inače, ceo film je preterano razvučen, spor i dosadan. Samo u jednoj sceni osetili smo pravi humor, kada mladić, koga majka tiraniše iako je dorastao za ženidbu, napisvi se viskija dobije hrabrosti da se suprotstavi majci. Šta nama znači viski da bismo mogli da razumemo zašto se ti ljudi toliko muče oko njega?

Zato je »Pasos za Pimliko« jedna od najboljih engleskih komedija videnih kod nas. To smo naslutili odmah na početku, kada se posle napisu na špicu: »Ovaj film je posvećen...« pojavlju posmrtni venac u kome leže bonovi i »tačkice«. Kroz mnogo komične situacije prolaze stanovnici Pimlika, jednog kvarta Londona, kada otkriju blago i saznaju da ne pripadaju Engleskoj, nego su samostalna država Burgundija. Za njih, dakle, ne važe engleski zakoni, oni utičaju racionalno snabdevanje, osnivaju svoju »vladu«, uvode »carinu« itd. Ali što nastaje kada Engleska zavede »ekonomski blokadu« nad Burgundijom. Iz scene u sceni redaju se komične situacije pune zdravog humora, sočnih viceva i neočekivanih obrta. Nama dosada nepoznati reditelj Henri Kornelius, dao je filmu jedan uzvitlani tempo i potpuni štimung prvih posleratnih godina, i svoje junake prikazao kao decu koju se igraju rata. Jedna od najlepših scena u filmu nastaje kada »susedi« iz Londona bacaju hranu »blokiranome« stanovništvu. Sve to vrvi od humora, zemičke i pomorandže lete kao grudve snega, iz aviona se padobranom spušta — ugojeni bravac, helikopterima se donosi hrana »ugroženima« da bi se na kraju sve lepo završilo. Pimliko će ponovo dobiti karte za snabdevanje. »Čovek oseti vrednost nečega tek kada to izgubi« kaže jedna od ličnosti filma. Svima koji su živeli u vremenu neposredno posle rata, ovaj film će biti blizak i razumljiv.

STEVAN MIČIĆ

ma Vechlija. Njihovi sitni duhovi bez snova, u svom nepriznavanju Moцартове музике, носили су потврду баналности сопственог укуса.

То несхватање Моцартове музике у месту за које био везан, осећањама националне привржености, донекле је ублажено признање које му је Праг пружио. Град пун словенске осећајности очовечене вековима културе стране осталим Словенима, прихватио је његову музику с пароксистичким осећањем одушевљења. Као најдрагоценији уметнички изврат за признање добијено у Прагу, Моцарт је своју наредну оперу „Дон Жуан“ извео први пут у овом граду. Анегдоте које иду у прилог његове лакоће компоновања добиле су овога пута скоро фантастичне облике. Говорило се да је своју сјајну увертиру за Дон Жуана компоновао у ноћ пред саму премијеру и да ју је орпестар извео уз бурне овације.

Местимични успеси и много чешћи неуспеси, нарочито на аустријском тлу, непрестане ситне домаће незгоде ломиле су Моцартова душевна стања која су ишла од скоро разузданог уживања пучких забава до меланхоличне утучености и крајње резигнације. Стваралачки мир и животна срећност остали су само носталгична чијња овог композитора. Последње године његовог живота обележене у погледу уметности настајањем његових најзначајнијих симфонија, Ведрa — еs-дур, помало трагична G-moll и најзад чувена „Јупитер“ симфонија, савршена у мелодиском и контрапунском смислу, претстављају у животном погледу смирене Моцартовог темперамента и стварање једне антички јасне филозофије, која је сугерирала неминовност свршетка као општег животног исхода. Та духовна смиреност, као животни лажмотив прожима последња његова дела „Чаробни фрулу“ да у „Reguiem-у“ прелама између судбинских узнемиреног „Diesirae“ и лирично смирене „Zacypmose“ стварајући осећање неминовне смрти с којом се Моцарт филозофски мирио, али која је у години животној и стваралачке виталности била очигледно преурањена. Околности под којима је настао „Reguiem“, још су више повећавали осећање блиског краја. Тајанствен човек одевен у сиво, с изразом окупрне одлучности на лицу, начинивши чудну поруцину, био је у Моцартовом болешћу повећаној осетљивости машини, израз смрти која тражи „Reguiem“ за њега самог. Трагичност његовог живота продужила се касније несхватљивог јачином симбола и после његове смрти. Сахрањен у заједничком гробу са свим безименим бескућницима Веча, у дан језивих непогода, а после кобног „Vita Brevis“ он је оставио засобом музику која је израз вечне људске узнемирености, лиричне и трагичне у исто време.

М. М.

КАД ТРАЖИМ ТИШИНУ У СЕБИ

Усели се промаја између зуба; заболe кости од сећања. Пођем низ себе да тражим тишину — нађем ветрове. Отворим капије своје: чекају ме седмореде страже. Бежим од себе — заболe кости од сећања. Сенка ме прати као име, па ме јури, јури. Јуре ме сећања, прогоне северни ветрови.

Озген ЛАКИЋЕВИЋ

PORODICA I SOCIJALIZAM

— specijalno za »Stu-dent« redigovano prema stenografskim beleškama —

Šta je osnovno iz istorijskog osvrta na porodicu? Osnovno je to da moramo gledati porodicu kao jedan promenljiv društveni odnos. Mi znamo da su naročito u kapitalizmu naučnici hteli da proglase ne samo da je društveni poredak privatnog vlasništva dat od uvek za uvek, već su naročito nastojali da proglase i patrijarhalnu porodicu kao večiti oblik ljudskog života. Međutim, ostaci iz pradavnih vremena pokazuju da je porodica pre nego što je stigla do patrijarhalnog monogamnog oblika doživela više promena. Oblici porodice menjali su se od grupnog braka više žena sa više muškaraca preko raznih formi sužavanja, sklapanja braka po određenim krvnim vezama, za što je bila u tom vremenu, kad ekonomski razlozi još nisu uticali, u prvom redu težnja održavanja boljeg i jačeg roda. U to vreme račun se rod po majci koja je jedina sigurno poznata. Zbog toga zovemo taj period svih tih raznih oblika braka matrijarhatom — vladavinom majčinog prava. Jasno je da je žena kao majka već u davnlji težila od tih veza mnogih muškaraca sa mnogim ženama ka sužavanju broja muževa i bila posle nastajanja monogamnih veza. Monogamija, brak jedne žene sa jednim muškarcem, tada nije bila čvrsta, trajala je povremeno, nije predstavljala u tom periodu prestanak matrijarhata.

Drugi faktor koji je tek stvarno pretvorio dotadašnji oblik porodice i braka u monogamnu porodicu, bio je — društveno ekonomski razvitak. Naime, porast muševljeva bogatstva doveo je do patrijarhata, znači, do vladavine muškarca, koji je onda proglasio monogamiju, brak sa jednom ženom. Ali je taj brak sa jednim partnerom bio obavezan samo za ženu, dok u patrijarhatu sve do danas muškarcu kao supružniku ili se uopšte dozvoljavalo množestvo ili je muškarcu društvo i dopuštalo razne vanbračne veze i smatralo ih kao pravo muškarca. Engels je nazvao taj prelazak od matrijarhata u patrijarhat svetsko istorijskim porazom ženskog pola. Glavno obeležje patrijarhalne porodice nije poligamija, već je glavno obeležje otkinuta vlast koja vlada nad neobodnim i neravnopravnim članovima porodice. Čak i rimska reč familias, što znači rob, tako da je u suštini nastanak današnje familije, zapravo robovsko podanstvo žene, dece, robova i robinja jednom gospodaru, a to je pater familias — otac.

Monogamni oblik porodice se ne razvija dakle samo i u prvom redu iz želje žene, već iz traženja privatnog vlasništva da on tačno zna da je dete one žene sa kojom živi njegovo, kako bi njegovo dete nasledilo njegovo imanje.

Dvojni moral klasnog društva

Privatno vlasništvo, koje se razvilo u izvesnom stepenu razvika čovečjeg društva, traži drugi oblik porodice i nalazi za patrijarhalnu monogamnu porodicu, tako da poreklo porodice koja je bila vladajuća do današnjeg dana pada istovremeno sa nastankom klasnog društva i sa nastankom države. Engels kaže o tome: »Ona (monogamija) nikako nije bila plod individualne pune ljubavi, sa kojom nije imala ničeg zajedničkog, jer su brakovi kao i ranije, bili brakovi konvencije. Ona je bila prvi oblik porodice koji se zasnivao ne na prirodni, već na ekonomskim uslovima, na pobeđi privatne svojine nad prvobitnom, iskonskom zajedničkom svojinom.« (K. Marks—F. Engels, Izabrana dela II, Bgd, Kultura, 1950, str. 217). Dalje Engels kaže: »Na taj način monogamija se nikako ne javlja u istoriji kao iznenađenje muškarca i žene, a još daleko manje kao njegov najviši oblik. Naprotiv, ona je kao podjarmljivanje jednog pola od strane drugog, kao proklamacija suprotnosti polova, koja je dotle nepoznata u celoj preistoriji.« (K. Marks—F. Engels, Izabrana dela II, Bgd, Kultura 1950, str. 217). Dalje Engels kaže: »Znači, i pored svega što je patrijarhat htio da nametne, suprotnost unutar monogamije su toliko, da treba postaviti pravnu formulu umesto sporazuma supružnika. Jasna stvar da patrijarhalni brak nije monogaman oduvek. Imamo raznoraznih formi. Ja se ne bih zadržavala na njima, pošto su poznate a neke od tih formi traju do danas u našem društvu. Mi ih ukidamo, zabranjujemo ali ipak tek polako iščezavaju.«

Na kraju krajeva, tek je naša revolucija ukinula onaj poznati član Srpskog građanskog zakonika da se žene u pogledu imovine izjednačavaju sa slaboumnima. Silnih paragrafa imali smo u svim građanskim zakonikima koji su važili na teritoriji stare Jugoslavije. Klasno društvo postavilo zakone koji treba u prvom redu da osiguravaju monogamiju za žene. Tu su, pored religioznih sankcija velike mogućnosti za muškarca da ne veru ženu odbaci, u prvome vreme čak je mogao da je ubije, a kasnije da je otpusti, odbaci. Moralnim i zakonskim gonjenjem ispostavljen je vanbračno dete. Razvod je privilegija muškarca. Kažemo da u klasnom društvu vlada dvojni moral, što je moralno za jednog supružnika, potpuno se proglašava za nemoralno za drugog. Jasna stvar da se u društvenom razviku stvari ne postavljaju ovako oštro, da mi imamo na hiljade i hiljade godina prelaza raznih oblika koji sve ne opovrgavaju ovu silku razvika porodice do kapitalizma, što sam sada ukratko objasnila.

Individualna ljubav — osnova za brak

U vreme kapitalizma pojavljuje se masovnije jedna pojava koja je dotada samo povremeno i izuzetno izrastala uz oblike braka koje sam napomenula, a to je individualna polna ljubav. Individualna polna ljubav ima svoj istorijski početak zapravo u vanbračnim odnosima. Ako se sećate iz istorije grčke države, pa i rimske države, tamo ima ljubavnih veza samo sa ženama van braka, a o bračnoj ženi se govori ili sa nipoštaštavanjem ili kao o ženi koja je majka dece, ali sa kojom muž nema ljubavne odnose. U srednjem veku imamo više pojava, ali isto tako imamo to da je individualna polna ljubav počela kao ljubav koja ruši brak. To je poznata ljubav vitezova, koji sanjaju o tuđim ženama. Ali je put do toga da individualna polna ljubav postane osnova za brak, a ne osnova za rušenje braka, bio vrlo dug. Tek u kapitalizmu tu postane mogućnost za širi krug muškaraca i žena. S jedne strane imamo, ali vrlo malobrojnih brakova između jednako dobro situiranih žena i muškaraca vladajuće klase, gde postaje svesjedno da li će oni izabrati bračnog druga prema svom nahodjenju. Masovno je mogla ljubav da počne da igra ulogu kod proletara, koji nisu mogli da traže preko sklapanja braka ekonomske ili socijalne privilegije, koje su se dotada preko sklapanja braka tražile. Brak i porodica proletara u vreme kapitalizma bio je poljuljan sa neke strane proletera. Vi znate, da je prvobitna akumulacija u kapitalizmu značila ogromnu eksploataciju ne samo muškog rada, već i ženskog i dečjeg rada. Žena i deca su radili ne samo osam časova, već 16 pa i 18 časova a tvornicama, pod najtežim uslovima. Ali se u kapitalizmu stvarala jedna nova osnova za položaj žene time što joj se daje ekonomska samostalnost. Tu se onda zaostri konflikt između položaja žene u porodici i u društvu. U kapitalizmu između položaja žene u porodici se objektivnim uslovima brak proletara, makar on nastao iz ljubavi, jer radnica koja je radila tokom čitavog dana ili noći, u fabrici morala se takoreći odreći od svog porodičnog života, ili se odreći svog rada i zarade.

Privatni kućni rad treba da se pretvori u javnu industriju

No, proletarski ženski pokret oslonio je svoje zahteve na ovakvo gledanje na istoriju, kako sam iznela, i postavilo je to pitanje ovako: Ako je nastanak klasa i privatne svojine na proizvodnim sredstvima osnovni uzrok za neravnopravnost žene, onda je ukidanje klase uopšte i ukidanje privatne svojine nad sredstvima za proizvodnju osnovna mogućnost na kojoj će se razviti savršena ravnopravnost žene. Mi smo na takvu osnovu postavili naš ženski pokret pre rata i naša Komunistička partija je takvim prelozima povezala ženske snage uz opšti pokret za socijalističku preobrazbu zemlje. Nastanak moderne industrije, čak i pored loših posledica za proletarsku porodicu, istovremeno otvara put za stvaranje nove porodice, sa novim odnosima, porodicu na višem stepenu u socijalizmu. Kada je razradilavo pitanje jačeg i ženskog

rada, Marks je ukazao na to da krupna industrija dodeljujući značajnu ulogu ženama, mladim licima i deci oba pola u društveno organizovanom procesu proizvodnje izvan kućanstva, stvara novu ekonomsku osnovu za viši oblik porodice — odnose među polovima, i odnose među članovima porodice. Znači, razrešavanje konflikt-a koji je nastao u patrijarhatu, u monogamnoj porodici, pod vlašću muža, jeste istinska ravnopravnost žene, ali ta ravnopravnost ne postoji samo u političkom smislu, već u prvom redu u ženskom ekonomskom osamostalivanju. To je ipak jedno dosta kompleksno pitanje, jer za istinsku ravnopravnost žene čak i nije dovoljno da je ona ekonomski samostalna. Tu se postavlja još pitanje porodice koja je dosada živela bilo u široj porodici više generacija u jednoj kućnoj zadrugi, bilo u užoj porodici samo muža, žene i dece. Ta porodica ipak leži na kućnom radu žene. S druge strane, žena rada decu i pitanje dece se rešavalo u prvom redu u porodici. Zbog toga treba da se rešava kroz razvikan društveno-ekonomskih snaga ne samo problem ekonomskog osamostalivanja žene, već i problem savremenog načina života u našim kućama i porodicama. Engels je rekao nešto u vezi s tim, a ja mislim da je to najvažnije i za naša današnja praksa. Razradujući zbog čega je došlo do neravnopravnosti žene, Engels je rekao da je u prošlosti, u pramonizmu, ženski rad u kući bio jednako društveno koristan i potreban kao i rad muškarca, koji je lovom obezbeđivao sredstva za život porodice. Kasnije, kada muž stiče svojim radom veće bogatstvo, njegova ekonomska moć daje mu mogućnost da dobije i društvenu i porodičnu vlast u svoje ruke. Dalje Engels kaže, da se tu vidi da oslobođenje žene, njeno izjednačenje s muškarcem, jeste i ostaje nemogućnost dok god je žena isključena iz društveno-proizvodnog rada i ograničena na kućni, privatni rad. On dalje kaže da će oslobođenje žene biti moguće tek onda kada ona bude mogla učestvovati u velikim društvenim razmerama u proizvodnji, a kućni rad je bude još samo u neznatnim merama opterećivao. To je postalo moguće razvikanom krupnoj industriji, koja ne samo što dopušta rad žena u velikim razmerama u proizvodnji, već zahteva i ide za tim da kućni, privatni rad pretvori u javnu industriju. Engels predviđa višak procesa, koji će se odigravati u razviku proizvodnih snaga. S jedne strane, razvikan industrije, mehanizacija, omogućava ženi, koja je fizički slabija od muškarca da se masovno zaposljava u mehanizovanom proizvodnji. S druge strane, velika mehanizovana proizvodnja, ako hoće da nađe tržište, treba da proizvodi za ljudski život, za život porodice. Znači, stvara mogućnost da se kućni rad promeni i da se privatni kućni rad smanjuje i pretvara u javnu industriju. Neki put kada držimo ovako predavanje, neko iz publike nam kaže da mi sanjamo o budućnosti, da od toga još nema ništa kod nas. Stvarno, nema još mnogo, ali mi bi bili slepi ako ne bi videli da se ispred naših očiju iz kuća iznosi ogroman deo posla koji se dotada vršio u kućama. Ne govorn samo o tekstilnoj industriji, industriji obuće, već imamo i čitavu proizvodnju prehrambene industrije. Isto tako, uzmimo veliki razvikan zdravstvenih ustanova, gde se sve što obavlja ne samo briga o bolesniku, već i porađanje itd. što je sve na liniji iznošenja iz porodične kuće svega onoga što ranije nije bilo moguće ni zamisliti da se vrši van porodice. Znači, taj proces je u toku, makar da on ide za nas suviše polagano. Kod toga nama smetaju, s jedne strane, objektivni uslovi, to su još materijalne teškoće našeg industrijskog razvika.

Bračni drugovi međusobno

S druge strane, nama mnogo smetaju i subjektivni uslovi, mišljenje ljudi o tome, što je zapravo budućnost naših porodica i u kakvom smeru će se naše porodice razvijati. Možda nigde toliko koliko u pogledu porodičnog odnosa, ličnih odnosa, odnosa između muškarca i žene, nema u našem javnom životu, pa i u štampi, u vicevima, na nekim priredbama, aludiranja na potpuno stare odnose, kada je žena, potčinjena u svakom pogledu nalazila svoje mesto u društvu tek udajom. Kod toga ljubav nije svakako igrala ulogu, pa je nastao brak, koji je bio samo brak sa spolne strane, a unutra je bio pakao za oba druga, ali se održavao zbog javnosti, u tome se nalazila čednost, a od toga su patila ne samo oba supružnika, već i deca. Smatra se da je to i danas tako i da će tako i ostati. To su uglavnom preživela shvatanja u glavama ljudi formiranih u prošlosti. Zbog toga sam se radovala ovom susretu s omladinom, koja je danas pred tim da stupi na svoja mesta u daljnjoj izgradnji socijalističkog društva. Socijalistička omladina treba, ako hoće da bude istinski slobodna, da prizna ravnopravnost svakom čoveku, a to znači u prvo mredu ženi, da zasniva svoje ljubavne, bračne i porodične odnose na potpuno novim, naprednim pogledima, i tamo gde naša materijalna osnova još ne stiče da nam pruža punu mogućnost za takve odnose, znači poznavanje istorije, poznavanje puti točak istorije naterag, pa, na primer, izbaci žene iz društvene proizvodnje, sve to je vrlo važno za praksu, koju ćemo imati u našem svakodnevnom životu. Mi smo u našim zakonima izbegli sve ono što potseća na staru neravnopravnost žene. U Ustavu i u drugim zakonima mi smo nastojali da svuda uvedemo potpunu ravnopravnost žene, bilo u ekonomskom, društvenom ili političkom pogledu.

Naprimera, razvod brakova. Stojeći na principu da brak treba stvarno da se osniva na sporazumevanju, da bazira na istinskoj ljubavi, na međusobnom poštovanju bračnih drugova, mi smo morali uzakoni razvod brakova, koji su prestali da takvi budu, i to je pozitivno. Mi imamo svakako posle rata i nekoliko godina kasnije priličan broj razvoda brakova. Mada se kod nas često puta mnogo piše i preteruje u vezi sa brojem razvedenih brakova, činjenica je da gledajući u svetskim razmerama kod nas nemamo preterano veliki broj razvedenih brakova. Na oko 100 novoklopijenih brakova kod nas dolazi 9 razvoda, što mislim da je otprilike jednako kao i u drugim zemljama, a u nekim zemljama možda je i veći broj razvedenih brakova. No, svakako mi se ne radujemo razvodima, ali ne treba da gledamo na te razvode brakova kao na jednu strašnu pojavu. Razvod braka je ustvari deklaracija, da se ono što je mrtvo i formalno raskine. No, kod toga mi nallazimo na vrlo tešku situaciju razvedene žene, koja je brak sklopila polazeći iz starih društvenih shvatanja svog položaja, kada je u braku, u porodici, nalazila ne samo svoj društveni položaj, već i svoje materijalno obezbeđenje. Naši zakonik dozvoljavaju razvod, a ima žena koje traže da to zaborane. One razvodom i dolaze u težak položaj. Putem socijalnih službi moramo se pobrinuti za individualnu pomoć tim ženama, a naročito za decu iz razvedenih brakova. S druge strane, treba videti da je raskidanje takvih bračnih veza bolje za same žene, pa i za decu. Kod razvoda brakova imamo

AITOPORTRET

LJUBAVNICI

sada pojavu da žene same počinju parnicu da se brak razvede. Imamo tu pojavu, svakako ograničenu i na selu. U prvom redu to su žene ekonomski samostalne, koje ne traže i ne nalaze samo u braku svoje obezbeđenje, a ne dozvole maltretiranja. Ta pojava dokazuje da se žena polako oslobađa potčinjenosti i dobija veru da može u našem društvu svojim radom da se obezbedi, a ne samo udajom. Na prvi pogled može izgledati da su sadašnji brakovi labilniji od predašnjih. Mislim da je vrlo teško meriti današnje brakove sa brakovima u staroj Jugoslaviji. Tu ima više uzroka koje mislim da bi trebalo dublje analizirati. Ako gledamo na položaj omladine pre rata, svakako vidimo da omladina pre rata nikako nije imala tolikih mogućnosti, niti je imala kakvu perspektivu za svoje zaposlenje da bi se usudila rano stupati u brak. No, to još ne znači da nije bilo brakova, odnosno još više brakova sličnih ljubavnih veza, koje su zapravo jednako odgovorne kao i bračne veze. Pre rata nije bio dovoljan razvoj, odnosno vrlo otežan, tako da teško možemo upoređivati današnje brojke o razvodima sa brojem razvedenih brakova u ono vreme, kada je bilo malo izdici, koji su bilo prebacivanjem iz religije u religiju i raznim drugim stvarima uspevali da se njihov brak razvede. Naš je ideal svakako brak, a ne brakorazvodne parnice, naročito jer najviše pate u razvedenom braku deca. Zbog toga bi trebalo, da nastojimo, naročito kod mladih ljudi, da kada započnu svoje međusobne odnose da ih baziraju u prvom redu na poštovanju svog bračnog druga i na gledanju u svom bračnom drugu jednako osećajnog čoveka kao što je on sam. Mi moramo biti nosioci ukidanja dvojnog morala, koji je smatrao da je junastvo za mladića da ima mnogo devojaka, da vodi kratkotrajnu ljubav, itd., a devojka nek se onda osramočena snade kako zna. Mi ukidamo dvojni moral, ne samo na rečima, već i na delu, a to znači voditi ljubav sa stanovita da je to čovek s kojim želim da živim, da je jednak kao ja, da želi isto kao ja, dakle, i trajnu ljubav.

Društvena pomoć u vaspitanju dece

Zaposlenost majke danas još stvara jednu veliku teškoću koja se samo sa teškim naporima same majke može savladati. No, rešenje nije u ukidanju zaposlenosti majke. Rešenje je u modernizaciji domaćinstva, u drugoj podeli rada unutar domaćinstva, kod svih domaćih poslova, pa i kod vaspitanja dece, a naročito je rešenje u razvijanju drugih društvenih institucija, koje će zapravo dopuniti našu modernu porodicu. Porodica, koja je prestala bazirati samo na radu žene, koja je prestala bazirati na privatnoj svojini, to je porodica dva zaposlena čoveka i ona nije u stanju da sama svršava sve poslove koje je do kapitalizma, pa i u kapitalizmu, još izvršavala porodica, a to su svi poslovi u domaćinstvu i poslovi oko vaspitanja dece. Zbog toga gledamo u socijalizmu na porodicu, ne kao na jedinku koja treba sve to sama da obavlja i da društvo treba samo da priznaje ženi ravnopravnost, da joj da jednaku platu za njezin rad, već da treba da stvori niz institucija oko porodice, koje će omogućiti vođenje domaćinstva i vaspitanja dece, počev od porodišta, zdravstvenih stanica, školskih kuhinja, dečjih vrtića, jaslca, menzi i raznih drugih vaspitnih i zdravstvenih institucija. Razvikan industrije, naročito prehrambene, razvikan trgovinske mreže, drukčiji odnos kod planiranja stambene izgradnje, urbanistički planovi, koji će uzimati u obzir potrebe dece, itd., sve će to omogućiti takav život porodice kakav smatramo da treba da bude u savremeno doba. Porodica neće više biti čitav dan na okupu kao što je nekada bilo i pored toga što će se u budućnosti skraćivati radno vreme. To znači da će biti potrebno da za vreme rada roditelja deca budu zadržana u kućni poslovi smanjeni. Za sve to je potrebno stvarati niz društvenih ustanova.

Kod nas ta suprotnost, koja je nastala u kapitalizmu između porodičnog života i rada van kuće, rešava se time, da roditelji ne samo što rade van kuće, nego postaju i upravljači života van kuće. Znači, roditelji kod nas postaju upravljači, i to ne samo upravljači fabrika, već i upravljači u komuni, prva u prvom redu i treba da stvara niz ustanova oko porodice, da bi joj olakšala život i da bi zajednički nosila teret i odgovornost za vaspitanje dece. Znači, mi ne predviđamo u socijalizmu nikakvo olabavljenje porodičnih veza u smislu kako se nekada govorilo u anti-komunističkim brošurama. Mi se ne slažemo s tim da se sankcijama protiv jednog od supružnika, a to je protiv žene, zadržava neka institucija, koja je puna unutrašnjih konflikt-a. Mi smatramo da je jačina porodice u socijalizmu baš u sigurnosti koju ima radni čovek u socijalističkom društvu. Bez klasnog eksploataisanja i u humanom odnosu čoveka prema čoveku, muškarca prema ženi, u poštovanju ličnosti koja je osnovna podloga istinske individualne polne ljubavi, koja je, kao što ste videli, produkt istorijskog razvika, koje će se tek u socijalizmu, kada čovek bude sve više lišavan dnevne brige za svoj vlastiti životni opstanak, koja će se tek onda moći u punom smislu da razvije. Danas svakako mi imamo još mnogo teškoća.

Imamo dva elementa koja još snažnije od zakona duboko zadiru u dosadašnje porodične odnose i pretvaraju u jednom brzom procesu dosadašnju porodicu u novu porodicu. Prvo je menjanje socijalne strukture našeg stanovništva, jer dolazak velikog broja seljaka i seljanki u gradove i u industrijske centre razbija stare porodične odnose, naročito patrijarhalne kućne zajednice i stvara jednu novu porodicu. Ova nova porodica je opterećena sa svim predrasudama, sa svim onim na šta je čovek bio naviknut u toj staroj porodici, ali ona je tu, ona je postala uska porodica muškarca i žene, gde često i žena radi van kuće. Uz sve teškoće i negativne pojave u novoj okolini nastaju nove porodice. Drugo, masovan ulazak žene u proizvodnju, pretvaraju od dojučerašnje potčinjenog čoveka, koji traži u porodici obezbeđenje svog ekonomskog položaja u čoveka, koji ima svoja vlastita sredstva za život. Ulazak žene u privredu nije uvek praćen istovremenom i brzom transformacijom mišljenja žene koja radi i njezine okoline. Imamo na tom području, naročito tamo gde naše društvene, sindikalne i druge organizacije ne rade dobro, danas da nas zbunjuje. Baš tu se pojavljuje potreba jačeg i političkog i vaspitnog rada, da bi pravilno ocenili procese koji se danas odvijaju u našim porodicama, da bi nastupali protiv svih ostataka starog, da bi naše društvene organizacije i naši politički aktivisti, a naročito omladina, postali nosioci novog morala, morala koji ne zna za iskorisćavanje čoveka po čoveku, ne zna za neravnopravnost žene, za njeno nipoštaštavanje, koji je proglasio ličnu sreću ne samo kao privilegiju jednog dela ljudi, već kao cilj čitavog društva. Mi imamo tih ostataka starog ne samo u teškoćama gde se lomilo staro s novim, već i u raznim institucijama, naročito u zabačenijim krajevima, gde naš industrijski, privredni i društveni razvikan nije još daleko stigao. Imamo pojavu kupovine žena, traženja miraza, brakova na pokušaj. Imamo dosta morala »slobodne ljubavi«, imamo pojavu koja se zove »bela kuća«, sve to što je ostatak odnosa ne samo prekapitalističkog doba, već možemo kazati nekada i feudalnih, pa i pre feudalnih odnosa kod nas. Sve to pruža nama punu mogućnost ne samo za studije, već naročito za jednu smisljenu akciju naših, naročito mladih stručnih kadrova, koji će otići u sve krajeve zemlje i koji će morati znati iz svih tih konflikt-a da vide ključ novog, da gaje te ključ novog, da ih primerom i rečima uzdu i da time ubrzavaju proces približavanja ka društvu, gde će porodica slobodnih i ravnopravnih građana biti osnova lične sreće oba supružnika, kao i srećnog detinjstva naše dece.

ŠAHOVSKI TRIUMFIRAT

ZAGREB, SARAJEVO I BEOGRAD IMAJU PO DEVET I PO POENA. — ZAHVALJUJUĆI VEĆEM BROJU MEČ-POENA ZAGREBČANI SU PRVI. — SARAJEVO ISPUSTILO PRVENSTVO U POSLEDNJEM KOLU. — BEOGRAD TEK TREĆI

Kažu da je šah penzionerska igra. Kažu, takođe, da u šahu čovek ne može doživeti uzbuđenja kao u nekim sportovima. I još puno što-šta kažu za šah. Možda je i tako ali... ukoliko je i među onim malobrojnijim po setiocima zadnjeg kola Prvog studentskog ekipnog šampionata u šahu bilo nekog koji ima slično mišljenje sigurni smo da će ga promeniti. Jer, finiš ovog šampionata više je ličio na kakvu uzбудljivu automobilsku trku u kojoj postoji bezbroj krivina na kojima se možda lake ispasti iz stroja nego na šah. Kada je Sarajlija Čevjan izgubio partiju od zagrebanina Šubotićaneca u sali je zavladala gor. Gužva tek sad počinje. Tri ekipe reflektiraju na prvo mesto... Sarajlije koji su do poslednjeg kola držali vodstvo u svojim rukama dozvolile su Zagrebanima da ih stignu. Obe ekipe imaju po devet i po poena. Pažnja publike i igrača prenela se posle toga na poslednju partiju šampionata u kojoj je Beogradanin Milenković stajao nešto bolje protiv Skopljanca Ilijevskog. Da li će Milenković pobediti i doneti ekipi Beograda prvo mesto? Ili će možda remizirati? Neizvesnost je trajala dugo vremena. Milenković je ulagao sve snage da izvojuje dragocenu pobeđu ali se Ilijevski branio kao da se njegovoj ekipi radi o prvom mestu. Najzad — remi. Znači Zagreb je pobednik jer ima najveći broj meč poena. Sarajlije su se morale zadovoljiti drugim mestom. Beograd je tek treći. A svi imaju po devet i po poena. I, dok je internacionalni majstor Dr. Srećko Nedeljković predavao pehar Saveza studenata Jugoslavije pobedničkoj ekipi, u sali se razlegao aplauz.

roljubivo raspoloženi. To naročito važi za susret sa Zagrebom kada su se sve četiri partije završile remijem. Matematičar iz Novog Sada (svi članovi novosadske ekipe studiraju matematiku) napravili su prijatno iznenađenje. Preko očekivanja su se spasili poslednjeg mesta. To je bila najneujednačenija ekipa na šampionatu. Dok su Segi na prvoj i mladi Ferenci na drugoj tabli igrali odlično ostali članovi ekipe uspeji su da iz osam partija osvoje samo jedan poen! Skopljanac koji nije zaslužili da budu poslednji. Međutim, njima je smetao nedostatak turnirskog iskustva pa mnoge povoljnije pozicije nisu uspeji da iskoriste.

... a šta pojedinci? Od pojedinaca na prvoj ploči nazivše poena osvojio je Segi 3 iz 4 partije. Segi je igrao sigurno a na momente i ležerno. Pobeđio je Bogdanovića i Dimca a remizirao sa Jovanicom i Danevom. Kako sam kaže nije bio raspoložen za igru izuzev protiv Dimca. Bogdanović je takođe igrao dobro. Pobeđio je Jovanica a Segiu je odbio remi i izgubio. Ugrinović je na drugoj tabli osvojio tri poena iz tri partije za ekipu Beograda. Ta činjenica govori sama za sebe dovoljno. Pored njega istakao se mladi Novosadani Ferenci. Ferenci je najmlađi učesnik šampionata, rođen je 1937 godine ali je igrao kao neki iskusni igrač. Milenković je pored Ugrinovića bio najuspešniji igrač u ekipi Beograda. On je osvojio najviše poena na trećoj tabli (2,5). Zagrebanin Uhlir je igrao svega dva puta na trećoj tabli i osvojio 1,5 poena. Sarajlija Osmanagić je kosio sve o čemu red na četvrtoj tabli. Četiri partije — četiri pobeđe. «Atila» (kako ga Sarajlije zovu) je u potpunosti opravdao svoj nadimak. Samo činjenica što je prvokategorik omela ga je da ne nastupi na drugoj ploči u svojoj ekipi, odmah posle Bogdanovića. Ovaj beskompromisni borac osvojio je najviše poena na čitavom šampionatu. I Zagrebački Bosanac Kopljčić postigao je odlične rezultate: 3 poena iz tri partije. «Borba» je bila oštra ali kratka. Evo šta su nam posle turnira rekli prvi igrači ekipe. DANEV: «I pored toga što nisam učestvovali Sotirovski, Sofreski i Martinovski mogli smo se spasiti poslednjeg mesta. Nedostatak turnira nam nanosi najviše štete, jer igramo od prvinstva do prvinstva Makedonije. To se osetilo već u prvom kolu kada smo propustili priliku da tučemo Zagreb, i posle je tako išlo do kraja.» BOGDANOVIĆ: «Mi smo važili kao favoriti. Da nije Gojak u poslednjem kolu bio sprečen da učestvuje verovatno bismo bili prvi. Inače prve tri ekipe su izjednačene i po poenima i po snazi, dok ostale dve zaostaju.» SEGI: «Kako sam se nadala dobro sam se udala. Mi smo za dovoljni plasmanom. Računali smo da budemo zadnji. Velika je šteta što nije učestvovala ekipa Ljubljane — onda bismo bili kompletni.» JOVANIĆ: «Ja mislim da je ekipa Beograda sa malo više sreće mogla da zauzme prvo mesto. Neki članovi ekipe pojedine partije shvatali su neozbiljno što se na kraju osvetilo. Ovo će biti pouka za kasnije.» DIMC: «Borba je bila kratka ali oštra. Mi smo došli sa skromnim pretenzijama jer je ekipa bila nekompletna. Ali pošao nam je za rukom — u poslednjem kolu više zahvaljujući Skopljanima osvojili smo prvo mesto.» Tehnički rezultati: I kolo: Zagreb — Skoplje 3:1, Beograd — Novi Sad 3:1, II kolo: Zagreb — Novi Sad 2:2, Sarajevo — Skoplje 3,5:0,5, III kolo: Novi Sad — Sarajevo 2:2, Beograd — Zagreb 2:2, IV kolo: Sarajevo — Beograd 2,5:1,5, Skoplje — Novi Sad 2,5:1,5, V kolo: Beograd — Skoplje 3:1, Zagreb Sarajevo 2,5:1,5. Konačni plasman: Zagreb, Sarajevo, Beograd 9,5, Novi Sad 6,5, Skoplje 5 poena. Stanislav MARINKOVIĆ

5 APRILA NA RIJEČI FRANCUŠKA—JUGOSLAVIJA

POBEDIĆEMO SA DVA GOLA RAZLIKE — IZJAVIO JE TRENER NAŠE REPREZENTACIJE MIHA MITROVIĆ

Sta su pokazale ekipe...

Skromni Zagrebanci bili su to kom čitavog šampionata u senci «velikih» — Sarajeva i Beograda, pa je njihova pobeđa delovala kao malo iznenađenje. I, kao što to često biva, dok su favoriti pazili jedni na druge Zagrebanci su iskoristili priliku da se probiju napred. U finišu su pobedili, istina za prsa, ali je pobeđa tim draža. Oni su se predstavili kao jedna veoma ujednačena ekipa. Dimc, Šubotićanec, Uhlir, Kopljčić i Karaman pojedinačno su zaslužni za uspeh.

Tradicionalni susret fudbalskih reprezentacija studenata «trikolora» i izabrane jedinaestorice studenata Jugoslavije odigraće se, ove godine, na Rijeci 5 aprila. U osadama četiri zvanična susreta Francuski studenti nisu zabeležili nijednu pobeđu. Jednom su, i to u Ruanu, igrali nerешeno 2:2. Jugosloveni pravici iz Dordžuna, pobedili su Francuze; u Beogradu sa 2:0 1952, u Skoplju 1954 sa 3:1 i Montpeljeu 2:1 1955 godine.

BEZ PRIPREMA

Zamisao stvaranja našeg najboljeg tima koji bi bio u stanju da sačuva penome studentskog pravaka i ugled koji naši studenti uživaju u svetu, nije ostvarena. Sastavljajući reprezentaciju: Sportisti odбор studenata Jugoslavije i trener Miha Mitrović nisu dobili na raspoloženje od klubova najbolje igrače-amaterе, koje su oni namerali da stane u tim protiv Francuza. Majeroviћ, Prelec i Šal otkazali su svoje učešće zbog turneje. Sa igrama u reprezentaciji Bojnikovog iz Skoplja i Vasovića iz Tivograda, nisu bili saglasni њихови klubovi. Ferenc iz Lokomotive je povređen. Trener Mitrović bio je prinuđen da reprezentaciju sastavi od igračа koje je imao na raspo-

loženju i nad čijom je formom imao увид. Na je potpuno razumljivo što je u reprezentaciji najviše Beograđana. NETROVIĆ (Radnički) — ZARIĆ (Crvena zvezda), LUBE STANKOVIĆ (BSK) — MILIĆ (Dinamo — Pančevo), NEŠOVIĆ (Crvena zvezda), MIJANIĆ (Crvena zvezda) — ABE STANKOVIĆ (Zenica), IBAV POPOVIĆ (Crvena zvezda), VASIJEVIĆ (Radnički), STEFANOVIĆ (Dinamo — Pančevo) i JABLANOV (Novi Sad). Rezerve su: Vitković (SASK), Jurinić (Mlava), Mladenović (BSK) i Lazarović (SASK). Među reprezentativcima, na železničkoj stanici, nije bilo kapitena Mijanića i cen-

tarhalфа Нешовића који се налазе на турнеји у Шањарској. Они ће у Рјеку допутовати уочи сусрета. И поред неуучешћа, у репрезентацији, неколико наших тренутно најбољих фудбалера — изјавио је, пре одласка, тренер Митровић — тим је углавном добар. Састављен је од добрих појединаца. Овога пута смо у тим увели неколико нових имена, што ће нарочито допринети ефикасности навалног реда.

FRANCUZI SPREMNI

Њихова имена су позната: Бели Ахмед, Демит Пјер, Хари Под, Хол Роже, Лелан Рене, Верне Жорж, Абда, Деклатр Христјан, Енган Жан, Мајнерд Ги, Диош Луиз, Воленблевски Феликс, Куртен Жан, Дебако Морис, Ле Пот Пол, Њо Леа Енки, Меналфа Абдел Крим.

Међу француским репрезентативцима се налази и 5 играча из професионалних клубова француских лига. БЕЛИ АХМЕД (Ремс), ЛЕГОН РЕНЕ (Лион), КУРТЕН ЖАН (Лион), ЊО ЛЕА (Лион) и МЕНАЛФА, најбољи играч Африке.

Пред одлазак наше репрезентације обратили смо се тренеру Митровићу да нам нешто каже о исходу сусрета.

— Сматрам да је противник спремији и уиграјији од нас, али смо ми зато технички супериорнији. Њихова уиграјност и залагање је разлог да је резултат сусрета неизвесан. Али, ипак, сматрам да ћемо и победити са два гола разлике.

ИЗНЕНАДНИ РАЗГОВОР У КЛУБУ СТУДЕНТКИЊА МЕДИЦИНЕ

Посетиле смо клуб студенткиња Филозофског факултета. Шта мислите, да ли би оне пристале да одрже репризу код нас? За музику и публику ћемо се ми побринути. Имамо наш студентски оркестар... Идуће недеље очекујемо Милицу Бабић-Јовановић. Говориће нам о пролећном одевању студенткиња... Ова недеља нам је «сиромашна». Али, ми радимо. Видећете уосталом. Биће материјала за писање и, надамо се, за признања!

Д. В. — Е. А.

ЛЕПА УСТА — ОНО ШТО СЕ НАЈИРЕ ЗАПАЖА НА ЛИЦУ

Потсмешљива уста, повијена и иронична, сензуална и привлачна, рива и стиснута, сачувања и дефинирана — на чему ћемо се зауставити. Француски модни креатори ка

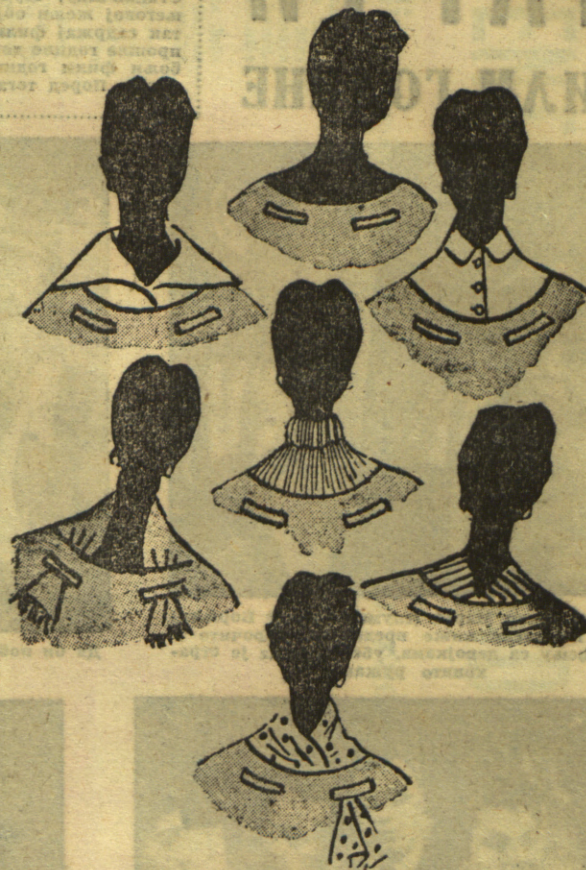

жу «Жена 1956 год. имаће «оријентална» уста, добро одржана, са истуреном доњом усном. Тон ружа биће светлији него обично. Ту будите слободни и смели, али увек са бојама које су у моди.

Д. В.

Школа за родитеље

Центар за обавештење родитеља општине Стари Град основао је школу за родитеље са циљем да младима помогне у свакодневном подизању и васпитању деце. Поред предавања из области деције психологије, васпитања, физичке културе, медицине, естетике и друштвеног живота планирана су и предавања са темама: «Осећајни живот младина и девојке», «Избор позива», «Припреме за брак и породицу» и «Основи породичног права». Предавали су наши истакнути професори психологије, лекари и правници. Предавања се одржавају уторником и петком у 17 до 20 часова у сали Дома културе општине Стари Град, 7 јула 71. Улаз слободан.

Често нам се догоди да се непријатно осећамо зато што носимо из дана у дан и пре и после подне једну исту хаљину. А зар ми не можемо да са мало труда и

скоро без новаца од једне једноставне хаљине са дубоким деколтсом, мењајући пластроне или мараме складних боја направимо себи неколико нових!

Нормална кожа

Нормална кожа лица је чиста, глатка, чврста, добро затегнута и баршунасто ружичаста. Нега јој је врло једноставна. Треба је уминати ујутру и увече умерено хладном водом помоћу ланолин или децјег сапуна.

У воду за умивање добро је ставити мало боракса, неколико капи бензое тинктуре или кафену капичицу тоалетног сирћета. Чим обришете лице, премажите га, ако је јутро, лосионом за освежавање или масним кремом. Око очију ставите мало антрида и помоћу кружних покрета, почевши од врха носа па до испод обрва, протрљајте га благо 20 до 25 пута. Увече пред спавање, после умивања, треба увек ставити на лице мало хранљивог крема, врховима прстију добро га утапкати у кожу. Нормалну кожу добро је једном у 14 дана напарити камилином, затим је очистити од бубуљица или митесера помоћу чистог парчета платна, па га премазати алкохолом или 3% хидрогеном. После ове дезинфекције ставите једну маску за нормалну кожу. Она се састоји од кафене капичице талка и штирка. Две до три капичице воћног сока од поврћа, десет капи глицерина и пет капи бензое тинктуре. Када маса буде уједначена, намажите лице и 15 до 20 минута проведите лежећи неподвижно, па после маску скините обичном хладном водом.

Јелка Видаковић-Борота

СТУДЕНТКИЊЕ! КОЗМЕТИЧАРКА ЈЕЛКА ВИДАКОВИЋ-БОРОТА ПРИСТАЛА ЈЕ ВЕОМА РАДО ДА СВАКЕ СРЕДЕ ВРШИ БЕСПЛАТНЕ ПРЕГЛЕДЕ И ДАЈЕ САВЕТЕ НАШИМ ЧИТАТЕЉКАМА — СТУДЕНТКИЊАМА У СВОМЕ САЛОНУ У ПАЛМОТИЋЕВОЈ УЛИЦИ БРОЈ 3 ОД 11 ДО 12 И ОД 19 ДО 20 ЧАСОВА. ОД ОВОГ БРОЈА МИ ПОЧИЊЕМО ДА ОБЈАВЉУЈЕМО ЊЕНЕ САВЕТЕ.

ЖУД ЈЕ ЖЕНСКА СМИЈЕШНА РАБОТА

МАЛО ШАЛЕ

Жена — судруга — госпођа

Због жеље да приауку општу пажњу, неке жене измишљају веома оригиналне украсе. Оне најсмелије су и најзапаженије, само сигурно не због лепоте или памети. Тако је у Лондону у ери атомских бомби и летећих тачки ова млада Енглескиња дошла на идеју да носи ову «револуционарну атомску фризуру» којој сасвим одговарају овакве «љупке» мишуше.

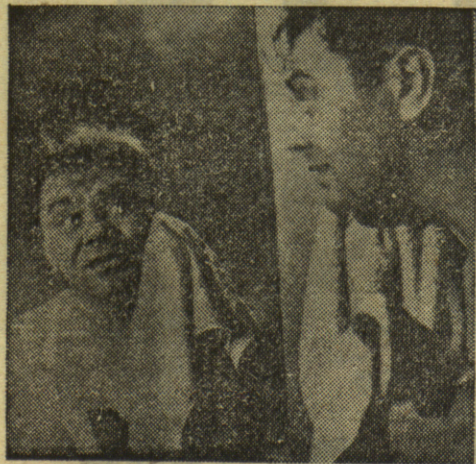
Немачки хуморист Давид Штраус овако је дефинисао разлику између жене, супруге и госпође: «Муж и жена су они који се венчају из љубави, супруг и супруга су се узели угодности ради, а господин и госпођа због новца. Мужа воли жена, супруга има обзира према њему, а госпођа га само трпи. Човек има за себе жену, за себе и по некад кућне приатеље супругу, а за цео свет госпођу. О домаћинству се стара жена, о кући супруга, а о «добром тону» госпођа. Болесног мужа негује жена, поседује супругу, а расипајуће се о његовом здрављу госпођа. Човек се шета са женом, извози се са супругом, а поседује друштво са госпођом. Жена дели са мужем његове бриге, супруга новац, а госпођа дугове. Ако умре жена ће га оплакати, супруга ожалити, а госпођа ће носити црнину.

МАРТИ ФИЛМ ГОДИНЕ

ДОБЊИНИ ТРИ «ОСКАРА» 1955 ПО ЖЕЉИ ЧИТАЛАЦА

Међу многим писмима која смо добили ове недеље за рубрику «Читаоци сами уређују лист» изашли смо усусрет Богдану Стиначићу, студенту физико-хемије. По његовој жељи објављујемо фотосе и кратак садржај филма Марти који је у току прошле године добио три «Оскара»: за најбољи филм године, за режију и главну улогу. Поред тога филм је добио «Златну

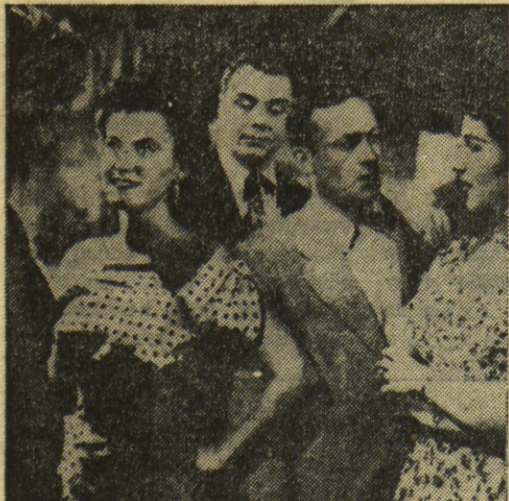
палму», највишу награду Канског фестивала и «Златног лава» фестивала у Венецији. Рађен у продукцији Берта Ланкестера, а по комедији Педа Чајевског која је на телевизији постигла велики успех, филм је сниман у Бруксу, познатом кварту Њу-Јорка, а режирао га је Делберт Ман.

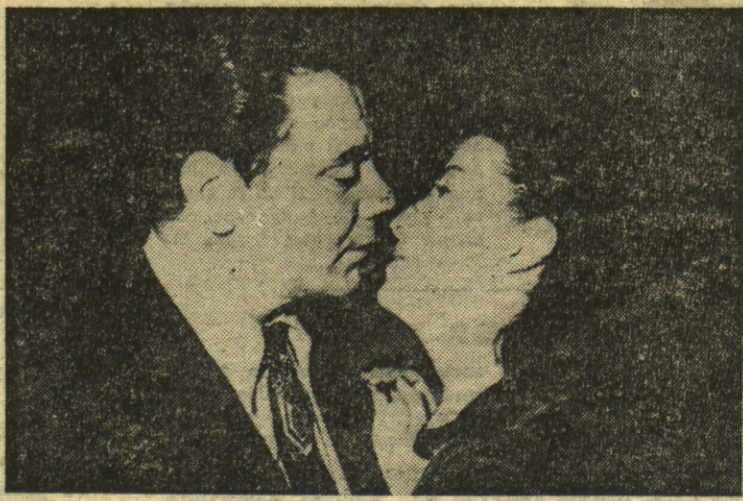
Млади месар Марти (глумац Ернест Борњин) има комплекс ниже вредности, нарочито у опхођењу са девојкама, убеђен је да је страховито ружан.

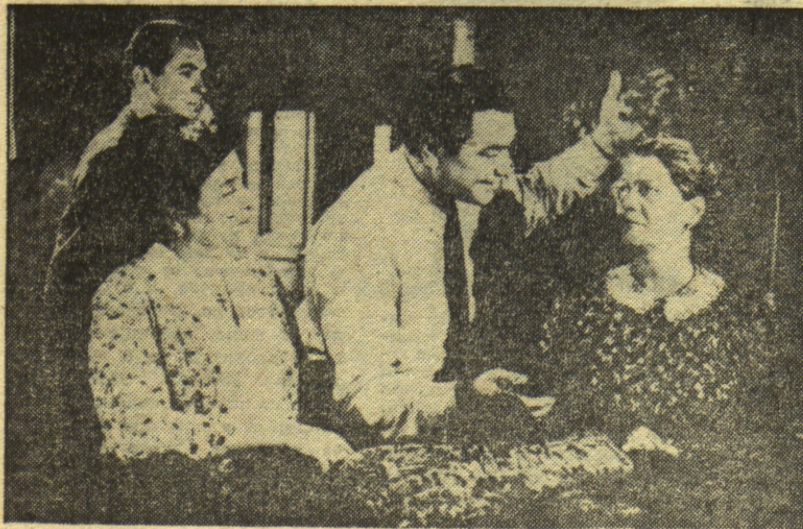
Да би побегао од усамљености, Марти већи део времена проводи са пријатељима у бару, разгледајући пикантне часописе.

Једне недеље одлази са једним од њих у ноћни клуб, где његов пријатељ одмах налази девојку, док на Мартија ниједна не обраћа пажњу.

Марти се пробија између народа који играју и примећује у једном углу девојку која седи сама. Први пут тада Марти се не плаши и прилази јој. У разговору констатује да је и она дошла зато што се осећа усамљена. Марти је отприлику каже.

После тога, срећан саопштава мајци да ће се ускоро оженити. Међутим израз на њеном лицу поколебао је његово уверење.

Зато се Марти следеће вечери колеба да ли да се јави девојци или пријатељима у бару. После неког времена ипак тражи бар. Његово уверење у себе било је до те мере јако да је због ситнице пропустио можда једину прилику да се спасе комплекса.

ЦРВЕНИ ЖИГ

РОМАН У НАСТАВЦИМА

(3)

САДРЖАЈ ДОСАДАЊИХ НАСТАВАКА

Лон Николас, пропасти трговац маркама, долази Максу Адријану, исто тако филателстичком трговцу, тразећи да му врати новац који му је преваром узео, претстављајући се као Оскар Риверо. Овај га, међутим, изненада удара притискачем за хартију и онесвеснује. Одмах затим јавља Лоновом пријатељу, Ларију Сторму, да дође по њега. У међувремену Сторму Луис Уорн тврди да је при продаји марака из заоставштине свога оца, који је обавио Адријану, огромно оштећена. Она мисли да је, како јој је то и Адријан рекао, варао старог Уорна док му је некада продавао марке. Лари је уверена да ју је Адријан преварио.

У том тренутку зачу се глас Елене Диксон на кућном телефону: — Лари, сакријте се брзо. Стигао је господин Јулиус! — За име божје! узвикну Лари и зграби Луиса, па је одгурну кроз вратница у малу тамну собицу у којој је био урешај са ултравиолетним зрацима за установљавање оштећених марака. — Будите, молим вас, љубавни и ћутите догод матори не оде!

Стари господин је међутим ушао у канцеларију. Код улазних врата стао је: у његовом избораном лицу изражавало се најгоре неповерење. У руци је држао кишобран који је тренутно употребљавао за то да њим узурјано лупа по поду. Из левог цела вирила му је дуга цев од слушалнице за приглуве.

— Чарли, рече Елен потпуно мирно, упитај господина Јулиуса шта жели. — Господин Јулиус одговори зачудо одмах на то питање, не послушавши се уопште слушалницом. — Знате сасвим добро шта ја желим. Желим да знам да ли је Стори овде. Ако је овде, нећу ни да коракнем у његову проклету јазбину. Чарли подиже покретни део тезге и понуди чудоватог посетиоца: — Пођите само, господине Јулиусе. Шеф није ту. — Шта? — рикну господин Јулиус кога је, изгледа, опет изненада напустио слух. Из цела извуче слушалницу и постави је Чарлију на уста: — Дођавола, говори гласније, младићу!

— Рекао сам да можете мирно да уђете. Шеф није ту. Последње три речи звучале су као експлозија. — Не уричич, младићу, рече господин Јулиус љутито. Сам ћу се у то уверити. Он заври у Ларијеву собу, прегледа је и окрете се Чарлију који га је пратио. — Твој је шеф проклет и нитков! — Утврди он. — Да, господине Јулиусе. — Ах? Шта? — викао је матори. — Само сам потврдио да је Лари застао нитков, господине Јулиусе, одговори Чарли умирљујући га. — Значи дошли смо и долетле да о шефу његови сопствени службеници могу да дају уредљиве изјаве. — Господин Јулиус затим затражи да погледа марке говорећи да ће наравно, опет имати прилике да види само безвредне ствари. Ипак, ускоро се уудило у разгледање марака. У том зазвони телефон. Јави се Елен. — Не, тренутно није овде, говорила је у телефон. Како, Лон Николас? Да... спакако, обавестићу одмах господина Сторма. Да, сваки час може да нађе.

— Елен потсмешљиво развуче усне. Али, одмах је наставила забринуту: — Малопре су телефонирали из радње Макса Адријана. Лон Николас је тамо и изгледа да му се нешто десило. Рекли су да одмах дођете тамо и да га одведете, Лари. Тврди израз се поново појави на Стормовом лицу. Погледа брзо и у Луиса. — Лон Николас код Адријана? Одмах морам да одем тамо. Али... оно за шест сати остаје, зар не? — Бићу овде, потврди она. — Према томе не треба да остајем дуже да бих с нама катализирала Хофенштајнову збирку? — упита Елен. — То ће да причека. Слушај господине Уорн је при на реду, рече Лари. Узнемо остало сутра у поступак. — Како год желите, рече Елен заједљиво.

III Глава

Кад је Лари ушао, Адријано на секретарица му одмах показа врата његове приватне одаје.

Лари застаде за тренутак на вратима. Макс Адријан седео је за писаћим столом и смењивао се својим уобичајеним широким осмехом. У својим дебелим, никотиним задрљаним прстима имао је намирисану цигарету.

На вратима себе за преглед марака сатјао је Лаудербах и изгледао, ако је то могуће, још сувљи него иначе.

У мекој столици прекопута Адријановог писаћег стола, лежао је Лон Николас. Руке су му висиле као мртве, а глава му је била нагнута у страну. У једном углу уста видела му се крв. Био је блед.

Не гозорећи ништа, Адријан показа на непомичну прилику. Лари прискочи.

— Лон! — Лон Николас помаче главу с напором и погледа Ларија стакластим погледом. — Дођавола... нисам га ухватио, шапутао је скоро нечујно. Очи му се опет затвориле.

— Занста, тај ваш пријатељ је необично пристојан момак, церекао се Адријан.

Лари је покушавао да се савлада. — Шта се догодило? — пропеди он кроз зубе.

— Ова будала покушала је да ме убије, одговори Адријан. Наравно, бранио сам се и бацио му на главу оцај при тискач, додаде затим равнодушно. — Јесте ли послали по лекара? — Нисам се сетно. Чини ми се да не изгледа тако као да би могао да плати рачун... Лари се обрати Лаудербаху. — Донесите ми пешкир. Замочите га прво у хладну воду. Лаудербах упитно погледа га.

— Донесите тај пешкир! — Ларијев глас је звучао претрети тако да Лаудербах није више оклевао. — Шта се десило, младићу? — Лари се опет најже над Лон Николаса и упита благо: — Шта се десило, младићу? — Нисам, нисам га ухватио, понављао је Лон не отварајући очи. Понео сам се као будала, као проклета будала! Прво сам с њим разговарао, уместо да сам га одмах убио... Лари опати ништољ на столу. Поглед му онда опет паде на Адријана.

Дебељко се још увек црело. — Свакако да ништољ није метнуо у џеп као играчку. Хтео је да ме угуца. Али, претекао сам га. — Зашто, Лон, зашто? — упита Лари тихо. — Лон се променкољи као да га боли цело тело. — Риверо, шаптао је, он је Риверо. — Лари га ухвати за раме. — Имаш ли доказа? — Довољно и за поротнике! Адријан се задовољно смењивао. — Да сам ја риверо, ућукао бих вашег пријатеља... То је бар јасно, Сторм, зар не? Он је једноставно побледео. Сваког трговца у улици Дасау окривио је да је Риверо.

Лаудербах се врати с влажним пешкиром. Лари обриса Лону крв с усана и освежи му чело. — Јесте ли обавестили полицију? — упита он Адријана. — Не, дебељко је с уживањем посматрао своју цигарету. Ваздух је био испуњен тешким, сладуњавим мирисом. — Зашто нисте? — упита Лари даље. Адријан слеже раменима: — Немам воље да ме гњаве. Знате шта, Сторм — пустићу вашег пријатеља да слободно оде. Новедите га са собом и држите га далеко од мене: сматрају онда да је ствар решена. — Тако сте великодушни, Адријане! То вам никако не приличи. Адријан као да није чуо ову примедбу. — Ако се тај глупан још једаред усуоди да дође овамо, нећу никако да поступам овако благо с њим.

— А да није можда разлог ваше великодушности у томе, што вам не би било угодно да се полиција још једаред уплете у случај Риверо? — питао је Лари. То вам свакако не иде у рачун, пошто вероватно радите на томе да продрете провевене марке. Осмех је ишчезао са Адријановог дебелим лица. — Престаните с брбљањем и отпремите вашег пријатеља — доста ми је вас! — Још нисам завршио, Адријане. До данашњег дана нису се ваши доповласци тидали непосредно мене. Сад се то

променило. Лари погледа на Лону. Од њега сте учинили: оно што је он данас; шуљевица. А он ми је пријатељ. Осим тога, постоји још нешто — Луис Уорн. Малочас је била код мене.

Адријан стаде да се смеје: — Дакле, и то мислите да натоварите на мене! А баци сам се слатко насмејао када сам од ње чуо како је племенити Лари Сторм продао њеном оцу гомилу безвредних марака. — Занста је весело, рече Лари мирно. Али, имајте, молим вас, на уму да вас није нећу трпети. Ви сте опасност за муштерије и опасност за целу трговину поштанских марака. Учинићу зато крај вашем раду. Постоји вам само један излаз. Обрчунајте се с Лоном и госпођицом Уорн. 40.000 за Лону и отприлике 150.000 за госпођицу Уорн. То бих вас спасио многих негодности.

— Смешан предлог, рече Адријан. Али, не заборавите да сам ја открио да сте преварили госпођицу Уорн, гледајте сам, молим вас, да се изгубите. — Како год хоћете, рече Лари. Пришлите каспије сами себи последиче. Нападаћу вас све док славно не свршите у Синг — Синг, где већ одавно спадате.

Врата се изненадно отворише и два човека упадоше у собу. С њима је стајала Адријанова секретарица, још блеђа него раније. Један од придолзница био је висок и плећат. Носио је стари тренџот, а од невремена веома оштећен мешир био му је забачен откривајући кратко потсечену врвенкасто плаву косу. Могао је да има највише 35 година, али чело му је било веома изборано. Смејем и јасним очима гледао је час Адријана, час Сторма.

— Изгледа да смо дошли у прави тренутак, биле су му прве, благим гласом изговорене речи. Други човек имао је румено лице и воловски врат. Оквратник му је био подигнут, а мешир набијен на чело. Spreman за напад, гледао је све присутне. — Име ми је Бредли, претставило се врвенкош. Инспектор Бредли из полиције. Неко нам је телефонирао да овде нешто није у реду. Адријан се подиже мрштеноси се. — Лаудербах, јесте ли ви звали полицију? — Ви? — господине Адријане. — Ви? — грму он на секретарицу. — Када сам чула... када сам чула да вам прете... мислила сам... — Немате шта да мислите! — издере се Адријан на девојку. Треба само да одговарате на телефонске позиве. Напоље!

— Лари тобоже случајно приђе столу на коме је још лежало Лонов пиштољ, и узе оружје на га неприметно стави у џеп. Адријан се обрати Бредлију на свој најљубазнији начин: — Наставиће се

ИЗДАЈЕ САВЕЗ СТУДЕНТА БЕОГРАДСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА И АКАДЕМИЈА * УРЕЂУЈЕ ФЕДЕРАЦИЈИ КОЛЕГИЈУМ * ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК МИЛАН ВУКОС * УРЕДНИШТВО И АДМИНИСТРАЦИЈА БЕОГРАД, БАЛКАНСКА 4 IV, ТЕЛЕФОН 26-035 * ЧЕКОВНИ РАЧУН 1032-T-227, ПОШ. ФАХ 542 * ШТАМПА „БОРБА“, ДЕЧАНСКА 31 * ТРОМЕСЕЧНА ПРЕТПЛАТА 180.— ДИНАРА.